

מסכת אבות פרק ראשון

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא * שנאמר (ישעי' ס') ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר (סנהדרין פ"א) :

קבל תורה מפיני ומקרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרות

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

א בושא קבל תורה. היה ראוי שיאמר הקב"ה נתן תורה למשה ומסרה ליסודע * , או יסודע קבל ממשה והזקנים מיסודע כאשר התחיל משה קבל תורה, למה שנה עמו. והתשובה, כי אם היה אומר הקב"ה נתן תורה לא היה מתבאר אם היתה התורה קדומה או אם נתחדשה עתה, ע"כ אמר משה קבל, כי אילו היה הדור רחוי קבלה קודם כאמרו"ל ראוי היה יעקב שהנתן על ידו התורה וכו'. וכשתעיין תמלא שהזכיר כל הבחינות אשר מהם הבחן מעלת כל מתנה. אם מלד הנותן, ואם מלד המתנה בעלמה, אם מלד (הנמלא) [המנוול] אשר על ידו נתן, ואם מלד אשר אליו נתן. ולזה הזכיר יסודע והנביאים ואנשי כנסת הגדולה, וגם מהנותן אמר באומרו מסיני (ועי' לקמן ד"ס מסיני) (אם) [אשר] לגדולתו אין חקר, ומודעת זאת זכר החבה כי נתנה באספקלריא המאירה. עוד אומר שרצה להודיענו צ' ענינים גדולים, א' מעלת התורה, צ' מעלת ארון הנביאים ע"ה. מעלת התורה שאינה כשאר הדתות הנימוסיות שעיקרן אינו אלא לתקן הקביון המדיני לבד, והן מסובבות מאנשי הדור כפי המצטרך אליהם, ולזה א"ל שיקחו הללחת הנפש, כי הם קדמו להם ויקבלו שגוי. אמנם תורתנו הקדושה תורישנו הללחת הנפש בעלם וראשונה, והללחת הגוף במקרה ובשניה, כמ"ס ארון הנביאים בסוף דבריו לישראל (דברים ג) שימו לבבכם לכל הדברים וגו' כי לא דבר רק הוא מכס כי הוא חייבם. וז"ל וזי עלה על הדעת שדברו ע"ה היה ריק שהוצרך לומר להם כי לא דבר ריק הוא. אבל כיון למה שאמרנו, כל ההלכות המדומות הן חוץ לאדם, ובכלל הדברים העולמיים הדתות הנימוסיות כי הם מסובבות מהם, וכשילך אל בית עולמו ישאר ריק מהם. אבל התורה אינה כן, כי היא שלמות בעלמו של אדם לא חוץ ממנו, וח"ש לא דבר ריק הוא מכס, וביאר זה ואמר כי הוא חייבם בעלם, ועוד ימשך להם הללחת הגוף במקרה, וכוא אומרו ודבר הזה תאריכו ימים, וזה כח הוא"ו בלשון הקודש, ולא הבינו זה החולקים עלינו האומרים שתכלית התורה הטובות הגופניות שנאמר (ויקרא כו) אם בחקתי וגו' ונתייבשתי וגו', (דברים יא) והיה אם שמוע וגו' ונתייבשתי מער אלככם וגו'. אבל אומרו למען * , יורה בעלם וראשונה ב. ולזה כיון שהנא באומרו משה קבל תורה, כי כמו ששאר המקבלים המכריזים בפרק, התורה קדמה אליהם ולא נתחדשה מלדם, כן היה הענין אלא

* כבוד א"ל ושלוחו הו: ב. ולכך הוצרכו לומר שכלו עוב וליום שכלו אחרך המקבל

4 ברך פירוש מהר"ב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ד"ל ראשון

המקבץ הראשון ע"ה, כי היתה התורה אלל הש"י אמון, ולזה תקנה הנלחמות בנפש לעוסקים בה וישועבד אליהם העולם, כי הוא בגוף וסתורה בנפש. ובפרקים הבאים מביא לקח בעמ"י. ה'ה' מעלת הדון הנביאים כי זכה אל הקבלה מלד זכות נפשו וקצתו מל הש"י יותר משאר הנביאים, כי שאר המקבלים כל אחד זכה לקבלתו מלדו של משה כאמרם גדולה שמושה יותר מלמודה:

בש"י רבים שאלו למה לא אמר בסיני. והירץ כל אחד לפי דעתו, ואני אומר כי הורה בנאן ענין גדול בנבואתו של משרע"ה היתה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל דעהו, ולזה אמר כי מסיני קבל לא מן השמים, וזה כי שאר הנביאים המתנבאים ע"י אמלטי היתה נבואתם מן השמים כמ"ש (שמות כ) אתם ראייתם כי מן השמים דברתי עמכם, והמלאך המדבר בם בארץ, לא כן מרע"ה כי ירד הכבוד על הר סיני ומשה דבר עמו פנים בפנים, ואילו אמר בסיני היינו חושבים כי קבל התורה מן השמים ע"י אמלטי בסיני. וזה הענין בעלמו רמז הכתוב (ייקרא ה) וידבר ה' אלי מאלה מועד לאמר, כי הדקדוק אשר דקדקנו בדברי ההגא הוא בעינו אשר דקדק רשב"י בזה הפסוק. אמר מאלה מועד באל מועד מצעי ליה, והירץ שדבר לו מעניני אל מועד והם הקדמות הכתובים אחר זה אדם כי יקריב וגו'. והגראח לי כי רמז הענין אשר אמרנו כי היה הדבור מאלה מועד ממש, כי ירד הכבוד שם * כמ"ש (שמות מ) ולא יכול משה לבוא אל אוהל מועד וגו', ולזה אמר כי דבר לו משה לא מן השמים, ואילו היה אומר באוהל מועד לא היה מורה זה כי אם שבאה הנבואה שם ולא ידענו אם מן השמים אם מאלה מועד. וזה הענין נתיחד בו מרע"ה משאר הנביאים, ולזה הטיקד הכבוד המלא בנבואת מרע"ה וידבר ה' וגו', לא כן בשאר הנביאים רק ויהי דבר ה' וגו', כי הדבר בא לו מן השמים וח"ש ויהי דבר וגו' שדבר עמו כמלך ששולח שלוחו למי שמדבר אליו, אמנם מרע"ה היה הדבור אליו בארץ כאשר ידבר איש אל רעהו ולזה אמר וידבר ה' הוא בעלמו: ומסרה ליהושע. נקראת הקבלה מסורה, לרמז כי אין המתנה היאת כשאר המתנות שלא יעברו מן המקבלים, אבל המקבל יקבלה בתנאי שמסרה גם הוא לאחר וכן לעולם דור אחר דור, ולזה יורה נלחמות התורה התמימה אשר לא קבלה שני למן היום הוסדה ועד עתה שלא תשתנה לדור דורים. ולזה אמר (דברים לב) אשר תלום את בניכם, שלא תחשבו כי היא נימוס לפי הדור אשר אתם בו, אבל היא נלחמה לעד, כי כן קדמה לכל אדם, ומזה תכירו כי יחסה העלמי עם הנפש אשר לא תקבל שני, ויחסה עם הגוף במקרה, כחומרם (כ) ובדבר הזה תאריכו ימים. נמלאת מעלת התורה נבחת מג' זמנים קודם המסירה והוא אומרו קבל תורה, ובעת המסירה והוא אומרו מסיני, ולאחר המסירה והוא אומרו ומסרה ליהושע:

ויהושע לוקמים. מפורסם הוא כי אין הכוונה במלת זקנים בכל מקום זקנים ממש כי אם ההכמים שקמו חכמה, ואחשוב שנקראו כן להורות שלמותם, וזה כי השלם הוא אשר השלים נפשו בב' הללחות, המעשית והמדעית, וזה לא ימצא על הרוב כי אם בזקנים המוחסים בתענוגי העולם, כי זהו סבה גדולה לשלמות המעשה, וכן בשלמות העיון ברוב התמדה, וכמו שאמרו שחכמתם מתישבת בהם, כי רוב שנים יודיעו חכמה, וכל מי שיעלו בידו אלה השלמות ראוי להקרא זקן אפילו בצחרותו. ולדעתי אלו הם הזקנים אשר תאריכו ימים אחרי יחושע. ואמר כי נמסרה ביד שלמים מאל מיושבים בשלם, כאמרם זקני (ישאל) [ת"ח] כל זמן שמוקמים בו, ועוד כי אלה ראו פני משה: וזקנים לנביאים. מכאן הבחין מעלת התורה התמימה כי לא תקבל שינוי, כי הנביאים עם גדול מעלתם הולרכו ל' לה, ולזה הטיקד אמרו חכם עדיף מנביא. ובספרי אלה המלות אין נביא רשאי לחדש דבר מעשה, אמר הכתוב (תהלים קמו) מגיד דבריו ליעקב

^א ע"ד כי אלה לא כתיב ללא אלה, וזהו הרמז על בנשה דבר ה' ב' מעטין, וכן:

מסכת אבות פרק ראשון

אָרְיָה לְאַנְשֵׁי פְּנֵי הַגְּדוּלָּה : הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים . הוּוּ מְיוֹנֵם בְּרִיךְ

וְהַעֲמִידוּ

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

אֶעֱקֹב וכו', בָּאוּ דַבְרֵי חוֹרָה שֶׁמֶנּוּ שֶׁאֵל הִיא מְבֹרָחָה יִהְיוּ כֻלָּם שׂוֹיִם בָּהּ , מִשָּׁל לַעֲנִי אֲרוֹסִים אֶחָד עוֹמֵד בְּדַמְשֶׁק וְאֶחָד בִּירוּשָׁלַיִם וְכוּתֻבִים זֶה לְזֶה בְּרִמּוּסִים , לָמָּה שָׁלַח יֵאָבְדוּ הַכְּתוּבִים וַיִּמְאַלּוּ בִיד אֲחֵרִים וַיִּודַע לֵהֶם כּוֹדֵם . הַמֶּשֶׁל יִמְאַל פִּילֹסוֹף מֵלֹא תְפִילִין וַיִּשִׁים בֵּין עֵינָיו מַמָּוֶה , בָּאֵה הַקְּבֵלָה וְאָמַר בְּהֵיב הֵכָא (דברים יא) בֵּין עֵינֶיכֶם וְכַתִּיב הֵם (ש"ד) לֹא תִשְׂמְנוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֶיכֶם :

וּבְנֵי־אִים מִסְרוּחָה . יֵשׁ מִי שֶׁדִּקְדַק לָמָּה הוֹלֵךְ לוֹמַר מִסְרוּחָה לְאַנְשֵׁי כּוֹסֵת וְלֹא הִסְפִיק לוֹ מִה שֶׁקָּדַם וּמִסְרוּחָה לִיהוֹשֻׁעַ כִּמוֹ שֶׁהִסְפִיק לְזַקְנִים וּלְנִבְיָאִים כִּי מִסְרוּחָה יִמְשֹׁךְ לְכָל הַבָּאִים , וַי"ל כִּי בְשִׁלְמוֹתָהּ נִתְּנָה לְאַנְשֵׁי כּוֹסֵת הַגְּדוּלָּה כְּנִתְּנוֹתָהּ מִסֵּר סִינִי וְלֹא נִשְׁתַּחֲוֶה לָלֵב וְלֹא יִשְׁכַּח דְּבַר מַמָּוֶה בְּכָל הַדּוֹרוֹת הֵם , כִּי הַנְּבִיאִים מֵלֵךְ נְבוֹאָתָם יִדְּעוּ זֶה : לֹאֲנִי * בְּנֵי הַגְּדוּלָּה . כְּתוּבָה לֵב הַמִּפְרָשִׁים שֶׁנִּקְרְאוּ כֵן עַל שֶׁסִּיחֲזִירוּ עֵטְרָה לְיוֹשֵׁבָה . כְּמִפְרָשׁ בַּיּוֹם (ש"ס) : " מִשֶּׁה אָמַר (דברים י) הֵאֱלֵל הַגְּדוֹל הַגְּבוּר הַנּוֹרָא , בֵּא יִרְמִיָּה (ג) וְאָמַר הֵאֱלֵל הַגְּדוֹל הַגְּבוּר וְלֹא אָמַר הַנּוֹרָא . אָמַר גּוֹיִם מִנְּקִדִּין בְּהִיבְלוּ אִיהֶם מוֹרְאוֹתָיו , בֵּא דֵּימָלֵךְ (ט) וְאָמַר הֵאֱלֵל הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא וְלֹא אָמַר הַגְּבוּר הַנּוֹרָא וְלֹא אָמַר גּוֹיִם מִשְׁעַבְדִּים בָּנָיו אִיהֶם גְּבוּרָתוֹ , עַד שֶׁבָּאוּ כּוֹסֵת הַגְּדוּלָּה וְאָמְרוּ (נחמיה ט) וַעֲתָה אֲלֵהִינוּ הֵאֱלֵל הַגְּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא , וְהִסְחִירוּ עֵטְרָה לְיוֹשֵׁבָה אָמְרוּ הֵן הֵן גְּבוּרָתוֹ הֵן הֵן מוֹרְאוֹתָיו שְׂבוֹשׁ כְּעֵסָה וַעֲשֵׂה אֶרֶץ אֲפִים לְרַשְׁעִים בְּעוֹלָם הַזֶּה , מוֹרְאוֹתָיו שְׂאוֹמֵה יְחִידָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְעַמּוּד בֵּין הָאוֹמוֹת . נִקְרָא הַשֵּׁנִי מוֹרָא , לְשִׁכּוֹן כְּבוֹדוֹ בְּאֶרֶץ וְהַבְּרִיּוֹת יִרְאִים מִמֶּנּוּ כִּמוֹ שִׁירָאִים מִחַמַּת הַמֶּלֶךְ לְהִיטוֹת מוֹרָא בְּעֵינֵיהֶם כְּאוֹמְרוֹ (בראשית כח) מִה מוֹרָא הַמֶּקוֹס הַזֶּה , וְכִשְׂרָאֵה יִרְמִיָּה גּוֹיִם מִנְּקִדִּים בְּהִיבְלוּ אִיהֶם מוֹרְאוֹתָיו כִּי נִסְתַּלַּקָה שְׂכִינָתוֹ מִן הָאֶרֶץ וְלִכֵּן לֹא קִבְּלוּ הַיּוֹקֵם הַגּוֹיִם הַמִּנְּקִדִּים בְּהִיבְלוּ , אֲבָל דֵּימָלֵךְ הַתְּבַאֵר לוֹ כִּי הִיא הַשְּׂכִינָה עִמָּם בְּגִלּוֹת מַעֲמִין חִבְרִין וּמַעֲמִינוֹ ג"כ וַאֲבָדוּ אֲוִיבֵיהֶם שְׂרָלוּ לְגִזּוֹעַ בְּקִדְשׁ לֹאֵה אָמַר הַנּוֹרָא , אֲבָל לֹא אָמַר הַגְּבוּר כִּי זֶה הַתּוֹרָא יוֹרֵה עַל הַיּוֹתוֹ מִשְׁעַבְדֵּךְ לְכָל , וְכַבִּיבֹל אֶף גַּם זֹאת בְּהִיטוֹת בְּאֶרֶץ אֲוִיבֵיהֶם וְגו', וְאַנְשֵׁי כּוֹסֵת הַגְּדוּלָּה דִּקְדָּקוּ הַעֲנִין יוֹתֵר וְאָמְרוּ הֵן הֵן גְּבוּרָתוֹ כִּי נִשְׁעָה אֶרֶץ אֲפִים לֵהֶם וַיִּפְרַע מֵהֶם בְּצַח אֶחָה , כְּאוֹמְרוֹ (דברים ג) לִי נֶקֶם וְשִׁלַּם לַעֲתַת הַמּוֹט רִגְלִים , הַכֵּךְ (פסוק ג) עַל כֵּן אֶפְקוֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל עוֹוֹתֵיכֶם , וְאֵם אִדָּם יַעֲוֹר אֶת אֲוִיבֵי לַעֲתַת יִתְחַיֵּל לְנַפֹּל מִיָּקָהוּ כְּפִלִּים מִמֶּה שֶׁהִים מוֹיָקוּ אֵם יִפְרַע מִמֶּנּוּ לְשַׁעֲתוֹ , וְהֵן הֵן מוֹרְאוֹתָיו כִּי אִנּוּ יִכְלוּ לְגוֹר בֵּין שְׂנֵי אֲרֻצוֹת וְאִין אִנּוּ מוֹקִין , וְכַסִּיּוֹתָנוּ עַל אֲדַמְתָּנוּ אִין הַסּוֹרָאֵה הַזֹּאת כֵּל כֵּךְ חִזְקָה כִּי כְּמִנְהַגוֹ שֶׁל עוֹלָם הוּא , אֲבָל בְּהִיטוֹתוֹ בְּגִלּוֹת וְאִין אִנּוּ כְּלִים רָאִיהֶם גְּדוּלָּה עַל הַשְּׂגָחָתוֹ יִתְבָּרַךְ וְשְׂכִינָתוֹ אֲשֶׁר אֲתָנוּ וְשׂוֹמְרָתָהּ אֲתָנוּ , וְחֵוֹ אֲלֵלֵי אֲוִמְרוֹ (דברים ג) וְהַשְּׂבֹת אֵל לְבַבְךָ בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיקָה ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה . וַיֵּשׁ לַתְּמוּהָ שָׁלַח אָמַר מִכּוֹ אֲשֶׁר יִשִּׁיב לָבוֹ , וְהַעֲנִין הוּא אֲשֶׁר דְּרַשְׁתִּי , כִּי בְּהַשְׂבִּיבוֹ אֵל לְבַבּוֹ אִין נִתְפָּרְזוּ בְּכָל הַגּוֹיִם וַעֲדִין אִנּוּ קִיַּיִמִין , נִתְפָּרְזוּ עַל הַתְּכֻזָּה לוֹמַר כִּי ה' בְּקִרְבָּנו . שְׂנֵי מוֹפְתִים תִּמְוִדִים עוֹשֵׂה עִמָּנוּ הַקְּב"ה בְּעוֹלָמוֹ , הַאֲחָד עַם כָּל הָעוֹלָם בְּכָלָו , וְהַב' בְּיִיחּוּד עִם עַמּוֹ וּמַחֲלָתוֹ . הַאֲחָד (ירמיה ה) וַיִּתְגַּעֲשׂוּ וְלֹא יוֹכְלוּ וְהִמּוּ גִלּוֹ וְלֹא יַעֲבֹרוּהוּ , וְהַב' (ישעיה יז) הַמּוֹן עִמָּה רַבִּים כְּטוֹמֹת יַמִּים יִסְבִּיחוּ , בְּכָל דוֹר וְדוֹר עוֹמְדִים עֲלֵינוּ לְכַלּוֹתָנוּ , שְׂנֵיהֶם בְּפִסְקוֹ (תהלים כה) יִשְׂבִּיחַ שְׁאוֹן יַמִּים וְגו' :

הַג' אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים . שְׂמוּ אֱלֹהִים גְּדוּלֵי עוֹלָם כָּל הַשְּׂהַדְלוֹתָם שֶׁהִים הַקְּבֵלָה לְעוֹלָם בְּכָהָה וּבְגִבּוֹרָתָהּ כִּמוֹ שֶׁמִּסְרָה לֵהֶם בְּיוֹתֵר בְּלִמּוֹת בְּאֶפְסֵר , וְלִכֵּן לֹו זֹאת גּוֹאֵה הַנְּפִלָּה לְבָאִים אֲחֵרִים , לְמַעַן תִּתְקַיֵּם הַסְּבָרָה עַל תְּלָה כְּנִתְּנוֹתָהּ עַל הַר סִינִי . וְחֵוֹ כִּי אֲבָל הִיּוֹת שְׂכָלָנוּ פֶּעַם בְּכָה פֶּעַם בְּפִעַל , יִתְוַיֵּב שִׁיקָרָה לָנוּ מִהַשְּׂמִיּוּסִים אֲשֶׁר יִקְרָה לְאָמַר ,

וְלֹא

ישי' ירושלמי ונוילי ס"פ בני העיר :

מסכת אבות פרק ראשון

העמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה : ב שמעון הצדיק היה כשירי
צנפת הצדקה. הוא היה אומר על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל
העבודה

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

ולזה נסכל פעם וכשכיל פעם ונראה להשיג האמת בקלת הפעמים. וסנה יחוקק זה צני
ענינים וסם תרופה למכתו, האחד בהתמדת העיון כי מה שלא נשיג בפעם אחת נשיג
באחרת, ולפי התמדת העיון היום הסגנון יותר זכה וזרה, וסנ' צרצוי הדעות יחבר
האמת. ולזה נוו סוו מתונים דוין, והעמידו תלמידים הרבה. שני תועלות גדולות בהתמדת
הדוין, האחד שירדו לעמקו, השני שיראה לבצל דוין החיוב שלא עוותו דינו כיון שעיינו
בו, אבל אם ימטר לחתכו יבוא לחשוד. ויראה שלא להסיר כיון רש"י בפרשו משא"ל (עמנו
כ) ולא תעלה במעלות על מוצחי שלא תחזוק הדוין במרוצה ובחזקה. ולחך תלמידים
הרבה כי אין בני אדם מרגישים אל עוב הסקדמות אלא זה בזה איש כפי מזגו והאמת
בכלם, איחכו חכם הלומד מכל אדם, ודעכו שהוא אמת, ואולי כי לשי הסכות יחד זכ
אנשי כנסת הגדולה נהחזיר עטרה ליושנה מהתמדתם ומרבוים :

והעמידו וכו'. לא אמרו למדו תלמידים הרבה אלא העמידו, כי העמידו על עמדם
בחורה ובתעודה וחספיקו כל לריהם כדי שיהיו פנוים ללמוד תורה, ולזה
הסנה לוחה התורה במעשרות ובמהנות להחיות מורי התורה :

הרבה. שיעמדו זמן הרבה בשיבה ולזה לא אמר תלמידים רבים :
ועשו סייג לתורה. אמר אל הצטחו בעלמכם ונשמרתם מאד לנפשתיכם ואנ"ג שתמילו
הדוין, ויסכימו דעות רבות בדבר אחד כי השגיאה קרובה מאד ולכן תעשו סייג
לתורה, וכחצתי זה על דעת המפרש ז"ל שפירש סייג גדר כחומר (ויקרא יח) ושמרתם
את משמרתו, אבל לא אחרי דעתי בפירוש הזה, כי אין צו המסכתא זכר מלזה אם לא
לחדש איזה דבר, ולמה יאמר המלצה בצורתה והלא תיטקות של בית רבן יודעים. וכח
רבינו יונה ז"ל בפירוש (משלי כג) צפסוק אל חסג גבול עולם אשר עשו אבותיך, נכון
לפרשו על דרך משל כי לא הולך עתה להזהיר על הגזל שאין דרך הספר הזה להזהיר
על האזהרות הכתובות בתורה אם לא לחדש דבר, וביאור הדבר אל תשנה מן המנהגים
שחקנו אבותיך, זה טעם אשר עשו * , ואם בספר משלי כך במסכת אבות עאכ"ו. ואחשוב
ששון סייג ככאן לשון חזוק כמו שפירש רש"י ז"ל מסורת סייג לתורה גדר וחזק, והחזק
הרב לזה הפירוש שהמסורת אינו תוספת אבל הוא חזוק, שאם יבוא סופר ויכתוב למשפחותיהם
חסר או מלא יאמרו לו סנה לך המסורה כמה מלאים וחסרים, והענין לומר שיחזקה
במסורות הפלפול כל תמוץ עולם ועו, ואפילו יבוא אדם בפלפול לאסור דבר או להתיר
לא יוכל, וזה ימשך מהעמדת תלמידים הרבה כי יבנו ויכתרו כל מה שאפשר להתקם
עד ילא כנוה דרך הדוין ולא יתרום שום חולק לחלוק על האמת :

ב שמעון הצדיק. כתבו המפרשים ז"ל ❁ שכל מקום שנאמר הוא היה אומר ר"ל
הוא היה רגיל תמיד לומר, להיות תועלתו גדולה. וענין אלה השלשה דברים
כתב הר"י הנוון צעיוי שכלל צאלה השלשה דברים ההנמה והמעשה, החכמה היא
התורה, והמעשה מתחלק לשני דברים, שבין אדם לחבירו והוא גמילות חסדים, ודברים שבין
אדם למקום והיא העבודה, ועל זה אמר (דברים ו) את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד
ע"כ. והנראה לי עוד שאלה השלשה דברים הם כנגד שלשה חלקים שהעולם מתחלק
אליהם, עולם המלאכים, עולם הגלגלים, עולם השפל. עולם המלאכים כנגד עסק
התורה וכמ"ש חז"ל (מלאכי ב) וחזקו יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא, בזמן שעוסק
בחורה הרי הוא כמלאך ה' צבאות ואם לאו הרי הוא נחשב כבהמה, וידוע כי בזה
דמה למלאכים כי הם שכל וצדל, וכנגד עולם הגלגלים הוא עבודה ה' ברוך הוא. וכן
הוא

* עי' בפ"ב במשנה סייג להנמה שפי' הוא ש"י :

פרק פירוש מהרב החפ"ד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל ראשון ד' ד

הוא אומר (במדבר ד) כל הבא לזבוא לזבוא לזבוא וכתיב (חלום קנ) כל זבואו משרתיו עושי רצונו, וכנגד עולם השכל גמילות חסדים, וידוע כי עיקר קיום זה העולם על גמילות חסדים שאלמלא כן לא יאריך קיומו, כי לא יבנו בית ולא יתעסקו בצדיקה ורבים ולא ילעזרו בגדול בנין וצנות, נמלאו ג' דברים שזכר ההלכה מכוונים כנגד השלשה חלקים אשר העולם מתחלק אליהם, וזהו עטם סמיכות זאת המשנה לעליונה שהיא פירוש, הדע שהחורה קדמה לעולם כי ממנה הועתקה ולכן היו חלקיו כחלקים, ולזה היה עסק החורה יקר מאד צעיר ה' עד שאז"ל שבעון צטולו נחרב הבית כאומר (ירמיה ס) על מה אבדה הארץ, וצאה הששצבה על עזבם את תורתו ואמו"ל ויתר הקב"ה על ע"ז ועל גלוי עריות ועל שפיכות דמים ולא ויתר על ציטול חורה. ובכאן מקום עיון כי ידוע שהש"ת יקפיד יותר על עשיית הטבירות ומעניש עליהם יותר מעל ציטול המצות, ואך יסכן שנאמר שיחרת על ג' עבירות חמורות שכל אחת מהן יסרג ואל יעבור ולא ויתר על ציטול חורה, ויש לי צוה אחד משני דברים. אחד כי לא העיקר העונש על ציטול חורה יותר מעל ג' עבירות הנזכרות אלא שבהיותם עוסקים בחורה לא היה האל פוקד מעשיהם, ואחר שצטרו וצטלו עסק החורה שצרו ונעשו, משל למך שחיה לו מנגן ערב משיח לא נמלא כמובו ונתחייב הריגה ואם המלך להלילו, ויהי לימים נשבע המנגן שלא לנגן אז הוא המלך לתלותו על החטא אשר חטא, וכן ישראל נתחייבו כזה עבירה על ג' עבירות, וצטור שהיו עוסקים בחורה עריבה שיחתם לפני הקב"ה דכתיב (משלי יח) ושעושי את בני אדם ושלחן המלך בלא מנגן פגומה, כמ"ש (ירמיה לג) אם לא צדיתי יום ולילה, כיון שצטלו תלמוד חורה גלו. מפורק לזה כי העוסק בחורה מיוחד את ה' וראוי שיכופר לו על ע"ז וג' וש"ד, וכשם ששכר העוסק בה גדול כך עונש המתצטיל ממנה גדול יותר מאד. ובה נחבאר לי מה שאמו"ל דבר זה נשאל לחכמים ולא פירשוהו לנביאים ולא פירשוהו למלאכי השרת ולא פירשוהו עד שבא הקב"ה ופירשו שנאמר (ירמיה ס) ויתמר ה' על עזבם את תורתו, כי החורה אחת והאל אחד ואין בכל הנדרשים אחד פשוט כמובו, ולזה היה נמשך לפסוק המשפט צוה זולתי הש"ת, וסוף לזכו היודע גדול עונש צטולה. אבל מה שאני רואה שיקשה עליך הוא כי מן הנראה מזה המאמר כי העולם לא נברא אלא בצטיל החורה והחורה בצטיל ישראל ויתחייב אם כן שנאמר שישראל עיקר הצדיקה. ואומר כי עיקר זה הדבר ארוך מאד ואין כאן מקומו אבל כדי לשכך רתיחת השואל אכתוב כענינה מן היום ממנו, אמר הנביא (ישעיה מג) כל הנקרא בשמי, ואמר ההלכה כל מה שברא הקב"ה בצולמו לא בראו הלא לכבודו שנאמר כל הנקרא וכו', וענין זה הכבוד הוא עשיית מצותיו ושמוע בקולו, והמלאכים והגלגלים יש להם ענין קיים בזה לא ישנו את תפקידם. אמנם האנשים הם בעלי בחירה ורצון, וסוראות הכבוד בהם אפשרי לא מחוייב, ולזה יראה כבודו יותר בזמן האדם מצמלאכים, ולזה אמרו ז"ל עיקר שכונה בתחתונים היהוה ובחטאו של אדם הראשון נסתלקה שכונה וכשאמרו ישראל נעשה ונשמע נתקנו, נעשה כנגד (בראשית ג) ותאכל מן הטעם, ונשמע כנגד (סס) כי שמעת לקול אשתי, מיד (במות כד) וישכון כבוד ה' על הר סיני קרוב למה שהיה בתהלה, וכתיב ומראה כבוד ה' באש אוכלת, ואילו לא עשו ישראל את העגל לא היתה שולטת בהם חומה ולשון והיתה חוזרת עתה ליושנה. ואי אפשר לכתוב בכאן יותר כי היה לריך הבור בפני אלמו, והמפקק צדברי אלה יש בלבו פקפוק בחדוש העולם. ואלה הג' דברים שאמר זה האדון כי העולם עומד עליהם, קיימו על מתכותם האבות הצדיקים יאחק ויעקב ע"ה, וכל אחד היה מוכתר בשלשם, אבל נתייחד כל אחד מהם במעלה אחת מיוחדת לו, אברהם בגמילות חסדים, יאחק בצבודה פשע לווארו על גבי המוצח ונעשה עולם תמימה, יעקב בחורה נעמן בבית שם ועבר י"ד שנה ועסק בה כל ימיו, ואמרו ז"ל ראו היה יעקב שחתן חורה על ידו וכו', ולכן היו האבות הם הן המרכבה. כי הם היו אורת החורה כמו שפירשתי

זכות אבות פרק ראשון

הַעֲבֹדָה וְעַל נְמִילוֹת חֲסִדִים : ג אֲנִי־גִנוּם אִישׁ סוֹכוֹ הַבֵּל מִיִּמְעוֹן הַצִּדִים . וְדַא
 הָיָה אֹמֵר אֵל הַיְהוּי בְּעֲבָדִים הַמְשִׁמְשִׁין אֶת הָרֶב עַל כְּנַת קְהַל פָּרֶם אֵלֵּא הָיָה
 בְּעֲבָרִים

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

צַמֵּס מִמִּיכּוּתָהּ, וְכֵן הִיחָה מִדְּהוּתָהּ שֶׁל יַעֲקֹב אֲמַת כִּי הוּא ע"ה יוֹחַד אֶת הַשִּׁי"ת אֲחֵדוֹת שֶׁלֹּס
 וְהִיחָה מִטְּהוּתָהּ שֶׁלֹּס בְּלִי פִסּוֹל כִּלְל וְכַחֲצִיב (מֵלֵאכִי ז) תּוֹרַת אֲמַת הִיחָה בְּפִיכּוֹ, וְגִמְלָאוֹ ג'
 הַאֲבוֹת מִעוֹן לִשְׂכִינָה . אֲחִרָהּ לִקַּח הַחֹאֵר הַרְאֵשׁוֹן הָאֵל הַגְּדוֹל, יִחַק הַגְּבוּר, יַעֲקֹב הַטּוֹרָה
 (בְּרֵאשִׁית כה) מִה נּוֹרָה הַמְקוּבָה הַזֶּה, וְגַם זֶה הַעֲוִין הָרוּךְ מֵאֵד אֵלֵּא שְׂכַחְתִּי זֶה הַמַּעַע
 לְהוֹדִיעַךְ גְּדוּלַת הָאֲדוֹן הַזֶּה ע"ה וְעִינִן מֵאֲמַרְוֹ עַל שְׁלֶשֶׁת דְּבָרִים וְכו' :

ג אֲנִי־גִנוּם . בְּרָאוֹת אֵלוֹ הַתְּנֵאִים אֶת עוֹשֵׁר דְּבָרֵי שִׁמְעוֹן הַלְדִיק וְאֶת יַקֵּר תַּפְאֵרַת
 גְּדוּלְתָהּ רָאוֹ לְפָרֶס דְּבָרָיו . אֲנִי־גִנוּם ע"ה פִּירַשׁ שִׁיעוֹר הַעֲבוּדָה אֲשֶׁר

עָלִיהַ עוֹמֵד הַעוֹלָם, וְיִסּוּעַ בֵּן פְּרָחִיהַ וְנִחְאִי הַאֲרִבְלִי פִּירְשׁוֹ הַחֹרֶס וְגִמְלוֹת חֲסִדִים, וְכִמְו
 שִׁפְרַשׁ בַּס"ד . וְקוֹדֶס שֶׁאֲפָרֶס דְּבָרֵי אֲנִי־גִנוּם אֲשִׁירֶךְ עַל מִה שֶׁהוֹקֵסָה לְקַלָּת, אֲמַרְס כְּתוּב
 בַּחֹרֶס (דְּבָרִים יח) לִמְעַן יִרְבוּ יַמִּיכֶם וַיִּמִּי בְּנִיכֶם, וְכַחֲצִיב (וַיִּקְרָא נו) אִם בַּחֲקָתִי, וְהִיחָה אִם
 שִׁמּוֹעַ שִׁמְעוֹ, וְרָבוּ מִכֶּפֶר, עוֹד הַתְּנֵאִ עֲלֵמּוֹ אֲמַר לַמּוֹד תּוֹרַה רַבָּה כְּדִי שִׁיחַנו לֶךְ שֶׁכֶּר
 רַבָּה, זֹאת וְעוֹד אֲחֵרַת הוֹקֵסָה לְהַס גְּרַסַת הַסְּפָרִים אֵלֵּא הוּוֹ כְּעֲבָדִים הַמְשַׁמְשִׁים אֶת
 הָרֶב עַל מִנַּת שֶׁלֹּא לְקַבֵּל פֶּרֶס, כִּי אִיךְ יוֹוִיֵד לְעֲבוּד אֶת הַשִּׁי"ת עַל מִנַּת שֶׁלֹּא לְקַבֵּל פֶּרֶס .
 וְהוֹרְכוּ לְשׁוֹמֵת הַגְּרַסָּה מִפְּנֵי זֶה, וְאִנִּי אֹמֵר כִּי הוּא ע"ה סֵלֶק נִפְשׁוֹ מִן אֵלוֹ הַסְּפָקוֹת
 בְּאֹמְרוֹ אֵל תְּהִיוֹ אֵלֵּא הוּוֹ, לֹא אֲמַר אֵל תְּעַבְדוּ אֶת הָאֵל אֵלֵּא עַבְדוֹהוּ, זֶה כִּי הַעֲבוּדִים
 אֶת הָרֶב בְּנֵי מִינִים, הַאֲחֵד הַמְקַבְּלִים דְּבַר קְלוֹב צַעֲבוֹר עַבְדוֹתֶם כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְהֵלֶס
 לֹא יִקּוּוּ שֶׁכֶּר אֲחֵר, וְצִרְאוֹתָהּ כִּי לֹא יִסְפִּיק לְהַס שֶׁכֶּר הַכּוֹס יִסּוּרוֹ מִעֲבוּדַת הָאֲדוֹן הַכּוֹס .
 כִּי יִלְדִי בֵּית הָרֶב וְחִיכִיוֹ, כִּי אִין עַבְדוֹתָהּ הַלְוִיִּם בְּאוֹתוֹ הַפֶּרֶס כִּלְל אֲבָל יוֹדֵעִים הַס
 בּוֹדֵאִי כִי בַסּוֹף עַבְדוֹתָהּ יִירְשׁוּ מַעֲלוֹת מוֹפְלָאוֹת אִישׁ אִישׁ כְּפִי עַבְדוֹתוֹ, וְהֵלֶס לֹא יִסּוּרוֹ
 מִעוֹלָם מִעֲבוּדָתוֹ בֵּין יִתֵּן לְהַס פֶּרֶס בֵּין לֹא יִתֵּן . וְלֹס זֶה הָאֲדוֹן שֶׁהִיחָה מִהַחֲלֶק הַזֶּה
 הַאֲחֵרוֹן, כִּי יִגְדַל כְּבוֹדוֹ מִן הַרְאֵשׁוֹן בְּשֵׁנֵי דְבָרִים . הַאֲחֵד מֵאֵד הַנְּעַבֵד יַחֲבָדךְ שְׁמוֹ, וְכִי
 מֵאֵד הַעֲבוּד . מֵאֵד הַנְּעַבֵד, כִּי הַמִּין הַא' אִינֶס עוֹבְדִים לְרֶב כִּי אִם לְעַלְמָס, אִם מֵאֵד הַעֲבוּד
 כִּי אִין לְהַס כִּי אִם אוֹתוֹ הַדְּבַר הַקְּלוֹב הַתֵּן לְהַס שָׁנָה וְשָׁנָה, אֲבָל הַמִּין כִּי אִין קָךְ
 לִמְתָן שֶׁכֶּר, אֲמַר דוּד ע"ה (הַהִלִּים קסז) אִנִּי עַבְדְּךָ בֵּן אֲמַתְךָ, הַנִּי מִשְׁעַבְד לֶךְ לְעַבְדוֹתְךָ
 וְלֹא חֲכוֹר מִמֶּנָּה לְעוֹלָם כִּילִיד בֵּית שִׁיעוֹבֵד אֶת רַבוּ בַּתְּמִידוֹת וּבְשִׁמְחָה, לֹא כְּעַבְדוֹת
 הַנְּקִיָּה שִׁיבְרַח אִם יוֹכֵל, כִּי רֹב הַעֲבָדִים הַנִּמְכָּרִים הַס שְׁבוּעִים אוֹ גְּבוּעִים לֹא עִבוּ מֵאוֹמֵהּ
 כִּי שְׁמוֹ אוֹרָהּ שֶׁסּ וְלִכֵּן יַעֲבְדוּ אֶת אֲדוֹנֵיהֶם עַל כִּרְחַן וּבְעַלְבָּן, זֶה עֵטֶס (שֶׁס) פִּתְחָה לְמוֹסְרֵי
 לֹא הַנְּעַךְ לַעֲוֹת כִּכְבֵּל רַגְלֵי כִי בְּרַלֵּן נִפְשֵׁי אֲעַבְדְּךָ בְּשָׁנִים רְבוֹת, וְשֶׁל הַמוֹסְרוֹת
 הַלְדוֹת הַמַּהֲרַגְשׁוֹת לְבוֹא בְּעוֹלָם לַעֲוֹת עוֹבְרֵי דַת, כְּאוֹמְרוֹ (בְּרֵאשִׁית ח) וְהִיָּס כְּאֲשֶׁר תִּירֵד,
 אֲמַרְו רַז"ל בַּסְּפָחִים בַּפֶּרֶק מִקּוֹס שְׁנֵהְגוּ כְּתִיב (הַהִלִּים קח) כִּי גְדוֹל מַעַל שָׁמַיִם חֲסַדְךָ וְכַחֲצִיב
 (שֶׁס נו) כִּי גְדוֹל עַד שָׁמַיִם חֲסַדְךָ לֹא קִשִׁיחַ כֹּאֵן בְּעוֹשִׂים לְשִׁמָּה וְכו', כִּי הַעוֹשֶׂה לְשִׁמָּה דְּבַק
 בְּאֵל יַחֲבָדךָ וְאִין סוֹף לִמְתָן שֶׁכֶּר, אֲמַנֶס הַמֵּאֲמִינִים בַּהִשִּׁי"ת כִּי הוּא מִשְׁכִּיר וּמַעֲשֵׂה
 וְעוֹשִׂקִים בְּמִלּוֹתָיו יוֹתֵן שֶׁכֶּר קְלוֹב עַד שָׁמַיִם . וְדַע שִׁוּס ה' הַגְּדוֹל וְהַטּוֹרָה לְמַעֲלָה מִן
 הַשָּׁמַיִם וְהַמְשַׁכֵּל בֵּין . וְלֹס אֲמַר דוּד ע"ה (הַהִלִּים קיב) רָחֵם כִּי פִקּוּדִךָ אֲכַבְתִּי ה' כְּחֲסַדְךָ
 חַיִּינִי, כִּי אִנִּי מִן הַעוֹשִׂים לְשִׁמָּה לִכֵּן אֲבָאֵל מֵאוֹרֵר אֲשֶׁר אִין לוֹ תְּכִלִּית וְהוּא חֲסַדְךָ הַגְּדוֹל .
 וְלֹס אֲמַר הַכִּבִּיא (אִיכָּס ג) זֹאת אֲשִׁיב אֵל לְבִי עַל כֵּן אוֹחִיל . חֲסִדֵי ה' גּוֹ' . הַדְּשִׁים גּוֹ' .
 חֲלָקֵי ה' אֲמַרְס נִפְשִׁי . וַי"ל מִהוּ זֶה אֲשֶׁר חֲלַק מֵאֲמַרְוֹ אֵל לְבוּ וְאֲשֶׁר אֲמַרְס נִפְשׁוֹ,
 וְהַעֲוִין אֲלֵי כִי הַאֲדָם בְּאֲשֶׁר הוּא אֲדָם קֶשֶׁה לַיִּיר עַבְדוֹתָהּ עַל מִנַּת שֶׁלֹּא לְקַבֵּל פֶּרֶס, וְלֹס
 אֲסַךְ זֶה כִּי אִם לְנַפֶּשׁ מֵאֵד עֵצֶה, לְפִי שְׁהִיחַ מִן הַעֲלוּיִים וְהִיחַ חוֹשֶׁקַת בְּטַעַע לְעַבְדוֹתָהּ

מסכת אבות פרק ראשון

בַּעֲבָדִים הַמְשֻׁמְשָׁיִן אֵת הָרֶב עַל מְנַת יְצֵאל לְקַבֵּל פָּרִם. וַיְהִי מוֹרָא יְצֵאִים
עליכם

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

כמלאכי מעלה, והנשים אשר שב אלושותם כלו נפשי הם העובדים על מנת שלא לקבל פרים, ולזה אמר כי ללבו במה שהוא הנוכי אמר דברים המתעבים בלב, אמנם לנפשו לא יצטרך לומר טענות אבל היא מעלמה תאמר שהצטר בעבודה מלך עלמה לא מלך דבר אחר, והוא אמרו (שם) חלקי * ה' אמרה נפשי על כן אוחיל לו, לא מטענה אחרת. אמנם הטענות אשר אמר ללבו הם שמים, הא' שלא היה מייסרנו משאלתו אוחינו שא"כ היה מכלה אותנו, והוא לומר כי מאהבה יסרנו כאומרו (הגלים קיח) יסור יסרני ים וגו', וזכר כי מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, והוא חסד גמור, וכ"ש שיקיים דברו אשר דבר ביד עבדיו הנביאים לקבלנו מארבע כנפות הארץ :

עוד נראה לי לפרש אל הכיו וכו' כי לא קדמם הרב, אלא הווי כי היו לקוחים למות והאדון פדאם ע"מ שיעבדוהו, כי אפילו ימסרו עלמם לעבודה ולאהבהו הם מרויחים הזמן אשר בין הפדיה והמסירה, וכאשר ינהג העבד בזאת המדה, האדון יפליא חסדו עמו כפי עבודתו, וז"ש (שמות כ) אנכי ה' אלהיך אשר הולאתיך, וטובה חסד, רק השמר לך אם אמרתי אליך שתדבק בך ההשגחה האלהית עד שיאמרו העמים (דברים ד) רק עם חכם, וזה כשתזכור הדברים אשר ראו עיניך שהם כי הוא האלהים בשמים ממשל אשר עשה גדולות במצרים ופלאות בארץ חם, ואז תעבדוהו על מנת שלא לקבל פרים שמהיה מהדבקה בך ההשגחה שיהיה נוהל העוה"ז והעוה"ב, אבל אם לא תעבוד אלא על מנת לקבל פרים, יהיה נך בעוה"ב, אבל בעוה"ז תחשב שוטה כי לא יסיר אליך זכות התורה המנימה שיעשו לך נסים שיאמרו רק עם חכם וגבון. ודע את זה מאד כי זהו סוד גלות מצרים, כי להיותם לדיקים רזה הש"י לרפס ולהרעות להם גדולותיו ולהוציאם, ויוכל לומר (שמות כ) אנכי ה' אלהיך אשר הולאתיך, כי אתה רואה בעיניך כי אני היכול. ומלבד כי המשנה ידו על ההחטונה הביא רה"א, שמהיה הגרסא אשר דרו, שא"כ במה עשו תלמידי הנטיגוס והלא דעת שפתיו ברור מלבו שיש שבר אלא שאין ראוי לפנות אליו, וזה דבר מבורא אפילו צבני צמר ודם כשאדם יכוין לעבוד את חבירו בעבור שכרו הוא מנוסה אבל אם יודע שזה יגמלוהו כלדקו ה"ז משובה, א"ו שהגרסא הקדומה עיקר : יודי מורא שמים עליכם. כמו שהסיר במנות עשה שחטטה מאהבה גמורה, כן הסיר במנות לא תעשה שהירא מלך רוממותו ומעלתו וגדולתו לא מלך העושה, כי הנמוע להטות מלך העושה אינו ירא האל אלא את עצמו. ולזה אמר ויהי מורא שמים עליכם לא מלך עצמכם, ואיוב היה מתפאר שהיה ירא האל משני לדדים, מלך העושה, ומלך מעלתו (איוב לא) כי פחד אלי חיד אל ומשאלתו לא אוכל, באומרו כי פחד רמז יראת העושה, ומשאלתו לא אוכל רמז היראה הבאה מלך הרוממות, וביאר מעלתה על הראשונה באומרו לא אוכל, כי הוא טבע גובר על הנפש לא תטה ימין ושמאל, אבל הלך הראשון אינו כן כי לא יכריח את בעליו כל יעבור חק כי פעמים רבות אדם מסתכן בנפשו ואף על פי שאין לו ספק כי דרך נתיבו אל מות. וזה הענין גלה מרע"ה לעדת ישראל (שמות כ) אל תיראו כי לבעבור נכות אהכם וכו', ויש לתמוה איך אמר שני הפכים בנושא אחד אל תיראו ובעבור תהיה יראתו. וענינו אל תיראו מהמות כי לו חפץ ה' להמיתכם לא היה מגדלכם ומראה אהכם בזה המעמד מה שראיתם, שזה למאמר אשת מנוח (שופטים יג), אבל הוא כדי שתיראו מפניו מלך גדולתו ורוממותו ותהיה יראתו על פניכם דבר טבעי לבחתי תחטאו בשום דבר, כאומרו ומשאלתו לא אוכל. ודע כי אלו שני מיני היראה אלו לריבים יחד. א' כנגד הגוף הנגוף להבטיחו ולהסחירו, ולזאת הכונה באלו הקולות והלפידים במעמד הר סיני, והב' כנגד הנפש. ולזה אמר התנה ויהי מורא שמים עליכם, * ד' יסודות, הם, לה, קי, יצ :

מכנת אבות פרק ראשון

עליכם : ד יוסי בן יועזר איש צרדה יוסי בן יוחנן איש ירושלים קבלו מהם יוסי בן יועזר איש צרדה אוזר ידו ביהודה בית ועד לחכמים ויהי כחצאנא בגפר רגליהם

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

לא מורא עלמכס לצד. ואחשוב עוד שבמלת עליכס רמז ג"כ שיהיה הדבר זה בטבע נופל על הנפש, כהמרו על פניכס לבתי חטעאו. נמצא זה הענין הנכבד מנזאר על פי שלשה עדים נאמרים תורה וביאים וכחוצים, כי הש"י ראוי שניראה מלד עלמנו לא מלד דבר אחר חוץ ממנו, ג"כ האהבה שנאהב את תורהו מלד עלמה לא מלד דבר אחר. כתב הר"י (ההליס ק"ס) הורני ה' דרך הקיץ והארנה עקב, אני איני רואה שכר אחר זולתה כי עקב הוראתה ארנה. ועוד אחשוב לפי שהאהבה והיראה לא יחוצרו בבשר ודם, חברה ההוא בהש"י, וכן אמרו ז"ל לא מנינו יראה במקום אהבה ולאבה במקום יראה אלא בהקב"ה בלבד שנאמר (דברים י') [ליראה את ה' אלהיך וגו' ולאהבה אותו]:

וראוי לדקדק למה לא אמר [התנא] בכס כהמרו כל אדם שיש בו חכמה ואין בו יראה שמים. והנראה לי שחילו אמר כן היה דומה ליראה מלד הטוב, אבל במלת עליכס רמז ליראה מלד הרוממות שהיא על האדם, כענין הנפש שהיא ממלאה כל הגוף וסובבת אותו, כבוראה שממלא כל העולם וסובב אותו. וכבר שמו הפרש חכמי המחקר בין נשיאות על ובין נשיאות בו, והרמז (ברש"י ז') המלוך המלוך עליו חס משול תמשול בו. גם חס תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת שלא לקבל פרס אל תחזיקו טובה לעמכם ויהי מורא שמים עליכס לבתי חטעאו להגיס דעתכס, כי זה מדת החסידים. וכבר ידעת חזקיה לדיק גמור בתכלית בעל עונה ובעל תשובה ואמרו ז"ל שהלה בזכות עלמנו ותלו לו בזכות אחרים וכו', ואף על פי שאין ראה לדבר זכר לדבר, מורא שמים, כמו שהשמים יראים כך אהה, הוא מה שפירשהו במשנה הל תחזיק טובה לעמך, ההלחה האחרונה גדולה מראשונה כי העסק בה אינו ראוי לעמנו רק התכלית הוא הנכסף לבדו, לא כן ההלחה האחרונה כי העסק בה הוא הנבחר כי הוא שעשועיו של הקב"ה (משלי ה) ואהיה שעשועים, ושעשועי את בני אדם, העובק בהורה עושה נחת רוח ליוצרו, אינו דומה שונה פרקו ממה פעמים למי שבוה ממה ואחד, ויודע ממעשה האיש שלא היה יודע כי חס מכנת הגינה "היה שונה אותה המיד ע"כ אמר התנא בקביעות. הוא מ"ש הלל ודלא צוסיף יוסף, שאומר כבר למדתי כל ההורה יאסף אל עמיו, ודלא יליף יורג צסיף ניתנה אכזרית. ראה לדבר והיו הדברים וכו' כאילו היום נחתו, וכילד התמידם כל כך שלא הוכל לעמוד בלתי, כי בדברים הבאים לפרקים נאמר (משלי כה) הוקר רגלך, אבל המתמיד בדבר אחד המיד עד ששב אליו טבע שני, המיד הוא חדש אללו, מכל הדברורים והלחה:

ד יוסי בן יועזר, יהו ביתך בית ועד לחכמים. ההכס הזה הישירו איך נשיג התורה. ואמר כי לא נחשוב שהיא מושגת כשאר ההלחות הזמניות, כי מי שברכו ה' אינו צריך לחזר אחריהם כל ימיו אבל יספיק לו קלה זמנו ואח"כ ישקוט וינוח, וזאת התורה אינה כן כי אנו צריכים לדרוף אחריה כל ימינו עד עת המיתה, אמרו ז"ל (נמדבר יט) זאת התורה אדם כי ימוז באהל אפילו בשעת מיתה, ארוכה מארץ מדה כל מבקשים לא יעפו עד שיצאוה אל ביתם ואל חדר משכנם. לכן החסיד יהיה ביתך בית ועד, לא יספיק לך בשמשע דבריהם פעם בהון פעם בהרובות והלל כל פנה תארוב, אלא סבב את פני הדברים שהשמשע תמיד צייתך. ולפי שמו הלאה הנכבדת אפשר שימשך חק מלד אחד לכל חשב הכונה, וזה כי טבע האנשים לקוץ בדברים בהתמדתם ויבוא לבזז המלמד והתורה עלמה, אז"ל למה ת"ח דומה לפני עס הארץ לקיחון של זהב, דבר עמו דומה לקיחון של כסף, נהנה ממנו דומה לבלי הרס הנשבר שאין לו תקנה. והענין כי מעלת

ההכס

1 * מנינו פ"ה בתשנה כל מהלוקה שהיא לש"ש:

מסכת אבות פרק ראשון

דְּבָלִיָּהֶם וַהֲיוּ שׂוֹתָה בְצַמָּא אֶת דְּבָרֵיהֶם : הַ יּוֹסֵי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם אוֹמֵר
 יְהִי בֵיתְךָ פְתוּחַ לְרוּחָה וְיִהְיוּ עֲנִיִים בְּנֵי בֵיתְךָ וְאֵל תִּרְבֶּה שִׁיחָה עִם הָאֵשֶׁת
 באשרו

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

החכם על עם הארץ הוא מעלה רוחנית לא גופנית נראית לחוש, והאכזר צתחלה אינה חלל
 מלך הדמיון לבד כי אין להם שחוף מלך השכל, ובראותו כי אין לו יחס עמו חלל הוא
 מנגד אליו ימאסו סדרך המתנגדים כלם, ולזו הכבדה לזו השי"ת (יחזקאל מו) וצדק עם
 הארץ וגו' לא ילא דרך השער וגו', כי הקפיד השי"ת שלא יראה השער צ' פעמים קן
 יבוס צעיניו לבער ביתו וקירות הבית לקירותיו, ולזו הזכיר הפסוק צדקו כי ביתו
 לא היתה חלל ממנו לזמן. וכל זה מפני כי אכזר עם הארץ היתה מלך הדמיון לבד ולזה
 הגדל מתחלה והמטע לבסוף, חלל הנשיא שהשגחו שכלית לא יעריך לזו חלל כל שיוסיק
 להחמיד גדול ההכבדה נלבו ולכן ילא דרך אשר צא צו. זה היה עון מעשה העגל
 שהיה החלל צחוכם עד שמאסו צו והמרו (שמות לב) טעם לנו אלהים ומשבר"ם הרוש
 צדק ועם לו את החלל מוחך למחנה הרחק מן המחנה. ולכן לזו זה התנה והוי מהחבק
 בעפר רגליים, וזוה תקן ענין המלמד :

זהו שותה בצמא את דבריהם. תקן ענין הלמוד בעלנו, ומלאחי כתוב אל האמר
 חלו האנשים כבר שמתים פעמים רבות והוחזקו צעיניו ואינו לריך לדקדק בדבריהם
 חלל לקבלם ולהאמינם, חלל היו שותה צמא כאילו לא שמעתם מיימך, ודקדק בדבריהם
 עד שיתיישו בשכלך. וכתב הר"ן ש' שו"ן ז"ל והוי שותה צדקו צדקו שהיה לעולם
 צמא, לא שגיח הירדן אל פיו והחנק. ואני שמעתי לפי שמהיות ההגשים החכמים תמיד
 צדיק ימשכו שלשה דברים. הא' שלא תעריך התורה בערכה ובמעלתה, הב' כי לא
 יערבו דבריהם כמו אם תלך ללמוד למרחוק. הג' כי לא תלמוד הרבה באמך אם לא
 חלמוד היום חלמוד למחר כיון שביתי בית ועד לחכמים, לתקן כל זה אמר והוי שותה
 [צמא], כי חילופיהם נמלאו בשותה ללמא, כי יעריך חכמים בערך גדול, ויערבו לו,
 וישתה הרבה. ג' דברים בדברי התנא, חשק, שפלות, קביעות. וסימן כי בי חש"ק וגו'.

קביעות יהי ביתך, שפלות והוי מהחבק, חשק והוי שו"ש :

הַ יּוֹסֵי בֶן יוֹחָנָן יְהִי בֵיתְךָ פְתוּחַ לְרוּחָה. ❖ לא מלאחי טעם צמלת לרוחה כי אם
 לקבל העניים בצדק פנים יפות, ואין זה מתישב על הלשון, ויוד הרי כתיב החרוז
 ויהיו עניים בני ביתך, ועוד מה ענין אומרם ואל תרבה שיחה עם האשה, אם היא השת
 בעל הבית כמו שפירשו והביאו ראיה מדברי התנא באשרו אמרו, איך יקשר עם הקודם,
 ואין ראיה מדבריו לומר כי היא אשת חבירו, שלא אמר באשרו אמרו או באשרו אמרתי,
 ועוד אם היא אשת חבירו מהו אומרם ואל תרבה חפילו מעט אסור :

דַּעְתָּה אִזְיָה דַּעְתִּי, ישעים ע"ם שם הדקדק צ' חלקים. הדבר הנתן לפני, והשום.
 החלק הכלתי נחשב צעיני האנשים למעלה גדולה מן האהבה והוא הפיוס, אמר
 הכתוב (פוסע י) זרעו לכם לדקדק וגו'. וראוי לעיין אומרם קלרו, וסרלו צו כי הדקדק
 הכעשית בצדק פנים יפות נחשבת לדקדק וגמילות חסדים, וזוה (משלי נח) רודף דקדק
 וחסד ימלא היים דקדק וכבוד, וכמו שביארו רז"ל כל זה צפירוש אותה הפרשה (ישעים נח)
 ותפק לרעב נפשך, שיאמר תלא נפשי לפי שאין לי במה אכבדך, הודו שפילגי שמחתו
 לקראתה כמואל שלל רב, ואמרו עוד הנותן דקדק לעני מהצדק בשם ברכות והמפייסו
 צי"א, וטעם ז"ל נכדו מלך, כי השי"ת קרוב לנשדרי לב והמשמח העניים כאילו משמח
 צני השכינה, ולזה הקדים ישעים ע"ה ואמר (שם נ) כה אמר רם ונשא וגו' ואת דכא ושפל
 צוח, אמר כי השי"ת רחוק רחוק משמי השמים וקרוב להעניים הואמללים, ולזה חז"ל גדולה
 בכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה, כי הכעשה הרוש בין כהפות העניים, ומזה
 חקבלה

מכתב אבות פרק ראשון

בְּאֵימָתוֹ יִצְיָרוּ קַל וְחֹמֶר בְּאֵשֶׁת הַהָרֹדֶן . מִבְּאֵן אֲמָרוּ הַחֲבִימִים כָּל הַפְּדָה שִׁיחָה עֵם

פירוש כהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

הקבלת רמה ונשאה ואינה חוללת בין הקבלת פני השכינה אדרבה מתרבה ומתוספת לחין שיעור . ואם אין הדבר כדברי מה טעם לדברי חז"ל בזה והלא תכלית ההכליות והקבלת פני שכינה ואף הדחה מפני דבר אחר , וכיון שכן גם לתועלתו או שישמח בהם כי השכינה שורה מתוך שמחה וכ"ש שמחה מזה . ודברי זה האדון מיוסדים על חדני פה וסך דברי ישעיה הנביא ע"ה וכמו שתשמע עוד . ולזה אמר יהי ביתך פתוח לרוחה , לא אמר לעניים , כמ"ס (איוב לא) דלתי לאורח אפתח , אבל הזכיר על העיקר להיות פתוח לרוחה , שיקבל העניים כיוצר חשוב שבביתו וישמחו העניים לראות , ולא יספיק לך זה אבל גם בדברך הטובים תחמם ותדבר על לבם לפתח לערם כמו שתעשה לבניך הבאים מבית הספר . זה עיני אחתי ומהיבב על הלשון . לא ולמד תיקון חז"ל בהגדה השתא הכא לבנה הבאה בארעא דישראל השתא הכא עבדי לבנה הבאה בארעא דישראל בני חורין , כלל עלמו עם העניים היושבים על שלחן , כלומר אל תחיישו מהיוחסים אוכלים על שולחני זה כמוני כמובן אנו עבדים עבשו ולבנה הבאה יהיה כלנו בני חורין . ולזה הזכיר זה האדון על הפיוס והוא עיקר דברו והיו עניים כמון כמוסם . ולזה המשיך ואל תרבה שיחה כלומר והע"פ שהזכירך על פיוס עניים השמר לך פן תרבה בו ותהיה מזה הבאה בעצירה , ואולי כי זה טעם האשה ולא אמר אשה , ודקדקו חכמים על זה , ומה שתמעט בפיוס האשה תרבה בפיוס הבטל וממעט לא יזיק כי שלוהי מלאה אינם זורקים , וזה הנעט יהיה כדי להרחות לה כי איך עלבב בביתך לביתך . אמרו ז"ל כי אמר אחד לאשה באיזו דרך נלך ללוד , אל שועה לא כך שניו אל תרבה , היה לך לומר באיזו ללוד . וזה המוכר הנכבד למדנו מבעוה הדיק , שהוא היה רואה להטיב לה מהטעם שזכר על הקולרים , והוא לא ראה להאריך עמה בזה , אמר (רוח ג) כבר שמעת בתי מה שאמר הנער לפיך ראל תלכי ללקוט צדקה אחר . והנביא ישעיה שם עשיית האדקה היום תשובת הצע והגזל , ופיוס העניים היום תשובת המהשבות הרעות והזדון והגאולה שכן מדות מגוות מאלד מכלות מנפש ועד בשר . אמר (ישעיה נח) הלא זה לום אבחרהו וגו' הלא פרום לרעב וגו' אז יבקע כשחר אורח וארוכתך מהרה תלמח , אבל לא תהיה קרבתך לאל כ"כ , אבל כאשר תסיר מתוכך מוטה אחת ותפק וגו' . כמו שאמרו ז"ל בזה שחוטאים הם מתרלים , אז תקרא . והנן קשר הפסוקים ושמה בהם . והנה מעלת הפיוס גדולה מג' פנים , הא' כי הוא מהבדק ב"ה ברכות , ב' אם ראינו לרופא ב' מרקחות , עם האחד מרפא הנגעים החילוניים ועם הב' הפנימיים , איזו יותר יקר הלא הוא השני . וישעיה רפא חולי החמם והגזל בלדקה ע"ד החטאת והעולה , החטאת (שם) פתח חרובות רשע , העולה הלא פרום לרעב , וחולי הגאולה והזדון רפואתו אם תסיר מתוכך מוטה ותפק לרעב נפשך , והבטיחו היותו קרוב להש"י כי הוא שוגא הגאים .

הג' כי הוא משים שלום בין העני לבין קונו :

ד"א יהי ביתך פתוח לרוחה . למקום רחב לא למבואות שאין דרך החילוניים לבוא אליהם , ולזה יהיו עניים בני ביתך כי יכנסו מיד . ד"א כמו שהזכיר על מלות הלימוד שיהיה בקביעות כך הזכיר על מלות הלדקה שישתדל לקיים אותה תמיד , להיות התועלת גדול כאמרם עושה לדקה בכל עת . ולזה אמר ויהיו עניים וכו' , ולא יספיק לך להיותם בביתך פעם אחת בשבוע . ד"א עיקר הלדקה שלא יתבייש המקבלה , ולזה אמר יכנסו העניים בביתך לשמש אותך , והתכלית לתת להם הלדקה בחשבון שטר פעולתם , וזה נראה לי נכון , ולזה אמר יהי ביתך פתוח לרוחה שלא יתבייש העני בראות דוחק ביתך שאין לך במה להשכיבו . מִבְּאֵן אֲמָרוּ חֲבִימִים . עניינו אללי כי ברכות ישעיהו ע"ה על הפיוס כובדין על ג' דברים ,

האחד

מסכת אבות פרק ראשון

עם האשה גורם רעה לעצמו ובוטל מדברי הורה וכופו יורש גיהנם: ו יהושע בן
 פרחיה ונהאי הארבל קבלו מדם. יהושע בן פרחיה אוגר עשה קד רב וקנה לק
 חבר

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

החמד פדון עלמו בעולם הזה (שעה נח) וזרח בחשך והשביע בלחממות. הב' בענין
 תורתו והיית כגן רוה, הב' ענין עולמו הלחמי וצנו ממך חרבות עולם. אל זה נמשך
 ממטות הפיוס. וראינו התנא מזכיר ואומר ואל הרבה שיחה עם האשה ואל הפייסוה,
 כראש כי הסולאה יתרה על הכח, מכאן אמרו חכמים כל המרבה שיחה עם האשה
 גורם רעה לעלמו הפך (ע) ועלמותיך יחלין, ובוטל מדברי תורה, הפך והיית כגן רוה,
 וכופו יורש גיהנם הפך וצנו ממך חרבות עולם. אבל איך ימשך זה בעצט הוא מבוחר
 עם האמור גורם רעה לעלמו, כי הוא מכלה לרותו שהוא עיקר חייו, וכחב הר"מ ז"ל כל
 השפוף בצעילה זקנה קופלת עליו, הלא תראה מה שזוהה השורה לבעל קרו שיטמא עד
 הערב, כי מת קלתו. נמלא השפוף בזמה מקרב יוס מותו. ובוטל מדברי תורה, בזה ישחפפו
 ב' סבות, סבה טבעית והיא חלישות כחו והתורה מהשת כחו של אדם ומי שהוא תש
 כה לא יוכל לעסוק בתורה, והסבה האלהית כי המקדש עלמו מלמטה מקדשים אוחו
 מלמעלה ונעשה כמעין המתנבר ומגלין לו רזי תורה, והשפוף בזמה מתרחק מהשייבה
 העליונה:

וכופו יורש גיהנם. כי התורה הזאת אין לה סוף כמ"ש ז"ל משביעו רעב ומרעיבו שבע,
 וכוא אללי מסבה עליונה, ע"ד בה ליעטר מסייעין אוחו בה ליעמא פותחין לו,
 וזה הענין נבחר לעין לחכמי הקבלה, כי בהשביע עלמו מן היתיר יבא לחשק האסור, כי
 מהדבק בנפשו התכונה הפחותה היא ולא יתפייס במורגל אללו עד יפול במהמורות כל
 יקום, ולזה לותה התורה הקדושה להפריש עלמנו מן המותר אלינו כדי שנגדור עלמנו
 באסור לנו, והוא אמרו (ויקרא יט) קדושים תהיו כי קדוש אני ה', וכחב הרמב"ן ז"ל
 אבל ראיתי בת"כ סתם פרושים תהיו, וכן שנו שם (ע) והתקדשתם והייתם קדושים כי
 קדוש אני כשם שאני קדוש כך תהיו אהם קדושים כשם שאני פרוש כך תהיו אהם פרושים,
 אלפי דעתי אין הפרישות הזה לפרוש מן העריות כדברי הרב [רש"י] ז"ל, אבל הפרישות
 היא המכר בכל מקום בתלמוד שבעליה נקראים פרושים, והענין כי התורה הזכירה
 בעריות ובמאכלים האסורים והתירה ביהא באשתו ואכילת הבשר ושתיות היין, א"כ ימלא
 בעל התאווה מקום למלאות תאוותו, להיות שפוף בזמה אשתו ולהיות בסובחי יין וחוללי בשר
 למו וידבר כרלונו בכל הנבלות, שלא הזכר איסור זה בתורה, הנה יהיה נבל ברשות
 השורה, לפיכך בה בכתוב הזה אחר שפרט האסורים שאסר אותם לגמרי, ואז בדבר כללי
 שניהם פרושים מן המתורות, ימעט במשגל כענין שאמרו לא יהיו ת"ח מזויין אלל נשותיהן
 כתרנגולים, ויקדש עלמו מן היין במעוטו, וכן ישמור נפשו מהתגאל בריבוי האכילה הגסה,
 ומן הדבור הגמאם, כמאמר הכתוב (שעה ט) וכל פה דובר נבלה, ויקדש עלמו עד
 שיגיע לפרישות מ"ש על ר' חייא שלא שח שיחה בעלה כל ימיו. ע"כ דברי הרמב"ן ז"ל:
 ו יהושע עשה לק רב. § י"מ שיסתדל ללמוד ויבקש מלמד. והנראה לי שהוא כלשון
 עשאו רבו ואלופו, יאמר אף על פי שנתחכמת מחברך אם תוכל ללמוד
 ממנו שום דבר תעשהו רב עליך כדי ללמוד דבר ממנו, ואם עשית כן גלית כי אתה
 יודע גדול התורה ומעלתה ואתה עוסק בה לשמא:

וקנה לק חבר. הקנין הזה הוא כסופך התועלת הגדול הנמשך מהחבר, ואמר שתשעבד
 מדותיך למדות חבריך. וזה כי ידוע שבעני בני אדם ומצוייהם מתחלפים עד שימלא
 אחד שוקא מה שאובח חברו בעניי השינה והאכילה, ולזה ירחק להמלא שני חברים יחד
 מסכייים על תכונה אחת, וכמו שרמו שהע"ה (הבלה ד) עובים השנים מן האחד אשר

מסכת אבות פרק ראשון

חָבֵר וְהָיוּ דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְבָרָה זְכוּת: ז נְתַאי הָאֲבִיבְלִי אוֹמֵר תִּרְחַק מִשִּׁבְן רַע

ואל

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

יש להסד שכר טוב בעמלם, ולא היה ראוי לומר אלא בחברתם, אבל אמר כן על הממלכ המגיע לכל אחד בחברת חבירו, ואמר כי החברה הואת כשימשך ממנה שכר טוב בעמלם והיא הוללת הנפש, היא טובה כי ילא הספדה בשכרה, הוא אמרו בעמלם הוליא מן הכלל העוסקים בעניני העולם כי ילא שכרם בהפסדם. ולא להס מנה נעים זמירות אחד מו"א דברים שהעמיד בהם הר"ג מלות (הבליס מו) לא עשה לרעבו רעם. וכבר פירשתי במקומו. ע"כ הזכיר התנא עשה לך רב וקנה וכו' ולא תחוש לעימך כי השבח יתר על ההולאה: והיו דין. יש מי שכתב נקח הנהגה איך יתנהג עם החשוב ממנו והשוה לו והגרוע ממנו, ואף על פי שבכלל דבריו כל אדם. אבל יש לפרש עוד כי ראה לכלול החבר, ונקח סדר איך יהיו הדברים תמיד, כי המתפללים בהלכה וכל אחד כותר טענות חברו אפשר להס לבא לידי קטעה, ולהז הזכיר שהדין אותו לקב זכות, כי אין כוונתו לבזות דעתך אלא מה שגראה לפי סדרתו, ולכן תעיין שהירותיו בסדר פנים יפות. ומה שאמרו ז"ל לעולם יהיו בני אדם בעיניך כלסטים ונראה קלה כותר דברי התנא, אינו כן כי דברי זה התנא אחר מעשה ומאמרים ז"ל קודם מעשה שיכיו בעיניך כלסטים כדי שלא תבזא לחשדם, אבל אם נגזר דבר מביחך תחלה באזרה או בהעלמה. וזה המאמר יובן בכל אדם שהס אבל הרשעים יש לדווק לקב חובה כמ"ס (משלי כה) משכיל לדיק לבית רשע מהלך רשעים לרע, ובאבות דר' נחן המתחבר לרשעים אף על פי שאינו עושה כמעשיהם מקבל פורענות כיוולא בהם וכו'. וכשהדקדק בדברי זה התנא תמלא שדבר עם מי שכבר עלו בידו בג' עמודים אשר העולם עומד עליהם. וזה כי התנאים אשר קדמוהו פירשו אשר יעלו בידו, והוא ע"ה נקח עלה איך ימלאו בידו וישמרים תמיד. כנגד התורה אמר עשה לך רב, וזה יובן אחר שלמד כמו שפירשתי, וקנה לך חבר להחמיד עמו מעשיך הטובים, וכמו שהזכירו החסיד ר"י ז"ל באגרת החשובה, ועוד החבר הטוב סבה שיכיו מעשיהם לשם שמים, כי לא ימלא מקום אחד מהם להפאר במעשיו כיון שהמעשה נתלה בשמיכה, והיו דן להתמיד בנ"ה, שחס ידון לקב חובה למי שהטיב לו לא יחזור לכהיב לו, ועוד המדה עלמה ג"ח אין למעלה היונה. וז"ל לפי זה הדרך ששמאי דבר לקמן במה שאמר עשה תורתך קבט וכו' עם מי שאין לו לא רב ולא חבר ולא ממון:

ז נְתַאי הִרְחַק מִשִּׁבְן רַע. אמרו חז"ל (קדושין מ) (יבטיס ג) הוי לרשע רע וכו' יש רשע שאינו רע אלא רע לשמים ורע לבדיות וכו'. וראה מדברייהם כי הרשע רע מן הרע וא"כ איך אמר התנא על שכן רע הרחק ועל הרשע לא, והיה ראוי לומר להפך. והתשובה ששכונת הרעים גונבת עיניו של אדם, ולזה לוח הרחק הרבה מהלו פן תלמד ביתך מביחיו ולא תרגיש, כי ההתמדה רבה אל השכן, ואין לחוש לאיבה בהתרחק ממנו כי א"א לכל האנשים לדור בשכונה אחת לעולם. אמנם הרשע אין להתרחק ממנו, כי יתפך לך לאויב ויזיקך אבל תדבר עמו בשפתי חלקות ואל תתחבר עמו במשא ומתן. אמר שלמה ע"ה (משלי ג) אם ללגים הוא יליך, ר"ל אם ללגים הוא מתחבר יליך בזדא כמותה, ואם לענוים הוא מתחבר איני מבטיחו שייהו עניו אבל בלי ספק יתן חנף בעיני הדבריות שייהו לחן בעיניהם, כיון שהוא מתחבר לענוים, כיון למאמר רשע מעלמו לדיק מחבירו, כי יותר קל הוא להתפעל מן הרשע יותר מן הדיק, כי חברת הרשעים מרחקת מן השלמות ומקרבת לידי כמה פשעים אפילו לדיקים המהרים מן הזדונות, אמר גם מהאנשים הזדים חשוד עבדך אל ימשלו בי (תהלים יט) והיה תמים בעדותך ונקיטי

פ' בפי' הרמב"ם במקומו והעניינו: מפשע
 ע' זכר בראשית כ"ז. דרע גרע מרשע ולזה מרע מזכיר הרחק, ומר"י אל תתחבר וז"ל הוי לרשע רע, שנטעה רע, ולגים.

מוסכת אבות פרק ראשון

ואל התהפך לרשע ואל התנאש מן הפרענות: ח יהודה בן טבאי ושמעון בן שמח קבלו מהם. יהודה בן טבאי אומר אל תניש עצמך בעורכי הדין ובשניהו בגילי הדין עומדים לפניה יהיו בעיניך פרשנים ובשנפטרם מלפניה יהיו בעיניך צובאין בשקבלו עליהם את הדין: ט שמעון בן שמח אומר הני מרבה לחקור את העדים ודני זהיר בדבריה שפא מתוכם ילמדו לשקר: י שמעיה ואבטליון קבלו מהם. שמעיה אומר אהב את המלאכה ושנא את הרבנות ואל התנדע לרשות

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

מפסע רב, יאמר שהכלתי חושש בשמירת הדבר הנפקד אללו ואף על פי שלא חבדו במזיד כוח פושע, כך המתחבר לרשעים כיון שידוע שהם דני הפשעים וקרא פושע אף על פי שיחטא בשוגג:

וה"ל תתיאש. ענינו אללי אף על פי שהתרחק משכן רע ואל התחבר לרשע, הוי ירא לעולם מקורות הזמן והתחבולותיו ואל תבטח בעצמך, כי גלגל הוא שחוזר בעולם או ע"ד מוסר מהס"י, כמו שקשר רבינו יונה (משני ג) מוסר ה' עם וימלאו אסמך שבע, כי החלה אמר (ע) כדל את ה' מכוך וגו' וימלאו אסמך שבע והירוש יקצק יפרונו, אח"כ אמר ואל לא ימשך בן מוסר ה' וגו' כי את אשר יאהבו וגו'. ד"ל ואל תתיאש כי טבע האדם מושך אל הטבירות כאמרם רשע מעלמו לדיק מחבירו. ולזה רמז שע"ה באמרו (ע י) בן חכם מוסר אב, מוסר האב עשאו חכם לא למד מעלמו, והלך בעצור שלא שמע גערה ושאר בליגותו אותה אשר היתה מטבעו, לכן אזור נח בגבר הל"ן ויסר בך, ולא תחשוב שאת התחבר לרשע ואל לא ישאר בינוי. ולז"ל אע"פ שהתרחק וכו' אל תתיאש מן הפורענות: ח יהודה. אל תעש עצמך בעורכי הדיינים. עורכי הדיינים הם מסדרי הטענות לבעלי דינים ועורכים הציטות הסובעים והטובות הנתבע. ולפי שהם סבה שיחמירו

הדיינים מקום מושבם ויעוררוהו פעם אחר פעם לשמוע הטענות קראם עורכי הדיינים. ולא מנאחי פי' ואל לזאת האוהרה, כי מי שפירש שיחביר לדין שלא יסדר טענות לבעלי הדין, וכי בשופטני עסקין, ועוד היה לו לומר אל תהי כעורכי הדיינים, ודברי מי שפירש עורכי [כמו אורכי צ"ל לשון ראש] אין לו ריח ולא טעם. והג"ל שהסודר לדין הנדיק בענין דק, והוא שידוע שאין לדין אלא מה שעיניו רואות, ויש לו לדון לפי טענות בעלי הדין לא לפי מה שאפשר להפלת ולהטוב בסתירת הטענות. הוא אמרו אל תעש עלמך בהיותך יושב דין כעורכי הדיינים שהם חושבים דבר והספדו, שמאל תוליד מחשבתך טענה סותרת ע"ד הפלפול, וכשיטעון בעל הדין אותה הטענה היתה אלך קרובה, זה סבה לטעות מן האמת כאלו היה הטוען קרובך. ולזה הסודר עוד וכשיהיו בעלי הדין לדין וכו', כדי שלא תסור מחשבתך טעם לאותו אשר הוא לדיק בעיניך:

ט שמעון. הוי מרבה לחקור את העדים. בעצור שהסודר למעלה שלא יחקור הטענות וכמו שפירשתי אמר עכשוו שהמרה להקור את העדים הרי זה משוכח, כי חקירה העדים סבה לעמוד על האמת מה שאין כן בטענות. והוי זהיר בדברך, כשתפסוק הדין אל הגלגל הטעם, כלומר פסקתי כן מפני שהורה במקום, כי ילמדו לעשות כן פעם אחרת כשיזדמן להם דין כיוצא בזה:

י שמעיה. אהוב את המלאכה. לאלה האנשים יאזהר לפסוק זה הדין כי הוי מגדולי עולם מורע המלוכה. וכתיב ה"י' בושן ז"ל אהוב את המלאכה ותחנך בה בשפלות והתכבד בה, לא שתעסוק בה ולבך מוסר בגאווה, אטו זומר מאי דכתיב (הפלים קכה) יגיע כפיך, וכיון שהמלאכה מתיה הגוף והנפש למע לא תאבנה. ושנא את הרבנות, שהיא יחברת את האדם ומגבסת את לבו לחטוא, לכן ראוי שהשנאה, ואין די בשלא תגדוף

מסכת אבות פרק ראשון

לְרֵשׁוֹת: יֵאָבְדוּ אֲבֹתָיִם וְיִשְׁתַּחֲוֶי יְהוָה וְיִשְׁמְרוּ אֶת־מִצְוֹתָיו וְיִשְׁמְרוּ אֶת־שְׂמֵי הַשָּׁמַיִם: יֵב הַלֵּל וְשָׂמַי קָבְלוּ מָהֵם. הַלֵּל אֲוִיָּה הַיּוֹ מִתְלַמְּדֵי וְשֵׁל אֲהָרָן אֲוִיָּה

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

תדרוף אחרים, ואף אם תדרוף אחרך ברח ממנו ותשוב את המלכה. ולא תודע לרשות, שלשתן כוללות הגוף והנפש, המלכה מחממת הגוף, הבעלה מולידה חיים והיא סבת מחשבות רעות, הרבנות מקצרת בעליה ומחייבתו כי בידו למחות, הרשות משעבדת את האדם, לא יוכל לרצונו ולא יישן בזמנו, וזה סבת כל חולי וכל מכה, ומה שראוי לחשוב במחשבות לעבודת קונו יחשוב בעבודת אדוניו. ד"ל צמחין לתועלתו. אבל לעמוד בדרך הנבא עליו ברכה, וזהו וכל העוקים הוו זכירין:

יֵאָבְדוּ אֲבֹתָיִם וְיִשְׁתַּחֲוֶי יְהוָה וְיִשְׁמְרוּ אֶת־מִצְוֹתָיו וְיִשְׁמְרוּ אֶת־שְׂמֵי הַשָּׁמַיִם: י"ג שלא תורו דבר שלא כדברי תורה ותחייבו עליו גלות, ואינו כהן אצטורי עסקין, ועוד מה שהגיה פוד והגלו למקום המים הרעים והמים הסהם יפרשו דברים, זו הפרשה סתומה בדברי הגאון. לכן נ"ל כי התלמידים עלמם הם השותים המים הרעים. וכבר התללו רבים בשתייהם, כי הם לריכס להם בזה הגלות לזכות בחוכם לעמוד ביהיכלי מלך, לעמוד בדרך בקצת העתים, ובהיותו על אדמתו לא היו לריכס לזה, לכן הזכירו להכמיס שהגדלו בין גדולי עולם באמונתם הנכונה, שידקדקו בדבריהם בצופן שלא יסבלו פירושים הפך אמונתם, כי הם בתוקף אמונתם לא ירגישו כי לא יחשדו לשום אדם שיפרש כך. וכבר קרה הלכה למעשה שנתפקרו במאמר החכם (בראשית רבה פרשה ג) סדר זמנים קודם לכן היה ובמאמרים אחרים רבים, ותלו בהם רוע אמונתם. שמה תחובו והגלו למקום המים הרעים המאריים וילמדו התלמידים לנודך אשר זכרנו, ולא חשש לתלמידים שבזמנם כי הם כבר יראו שאין כוונתם פגומה, אבל חשש לתלמידים הבאים אחריהם פן ימלאו מקום להסכים סדרות המים הרעים לדבריהם ויאמינו בהם, ומתוך כך ימוחו לפי שהם בעלמם היו מיתתם בשתייה המים הרעים הסהם:

וְנִבְצֵא שֵׁם שְׁמִים מִתְחַלֵּל. כאומר נמצא מ"מ שם שמים מתחלל. ואפשר שירמז חמרו למקום המים הרעים, להיות מקומות מוכנים להלילה בהם רוח הטומאה הסיף הפך הארץ הקדושה אשר עיני ההשפעה הקדושה בה:

יֵב הַלֵּל. אהרן ע"ה היה שלם מאלד עוב לשמים ועוב לבריות. אמר כדי שהיה מתלמידיו לא תהפך כשהיה הכונה השלום קבועה כך, אבל שתפעל ממנה והוא ורודף בלוס, ובוזה תהיה עוב לבריות. אמרו על אהרן כי אדם אחד נשבע שלא יתיחד עם אשה עד שתרוק " בפניו של אהרן, כאומר עד שתעלה לרקיע, וודע הדבר לאהרן והלך אללה וא"ל בבקשה ממך שתרוק לי בעיני שופל לי שם לרוד ועשתה כן, אמר לו לך התיחד עם אשתך כי כבר קיימת שבועתך. ועוד אמרו עליו כשהיה מרגיש שני בני אדם שנתקוטטו יחד היה הולך אל אחד ואומר לו הרי חבך מתחרט וממרטו שערך על שנתקוטט עיך, והולך אל האחר ואומר לו כן, נשגבו זה בזה הולכים זה לקראת זה הנה חברי מחול לי. ואל תחמה הלאך היה אומר דברים שלא היו, בעל זה וכיוצא בו נאמר (משלי כד) אומר לרשע לדיק אהי יקבצו עמי וגו' ולמוכיחים ינעם ועליהם הנבא ברכת עוב. יאמר כי אין בכל המדות מדה פחותה ורעה כמותה, וביד הסקן המוכיח היא מדה עליונה מאלד כדי להשיב רבים מעון, ולזה תבוא עליו ברכת עוב הפך יקבצו עמי. וכן יש להקיש על זה במדות האחרות. ויש עליו לתקן מה שיקשה על אהרן כי ידוע

שהלמת

* עי' בירושלמי סוטה כ"א מ"א מהעשה כד' מאיר:

מוסבת אבות פרק ראשון

**אוהב שלום ורדף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה: יי הוא היה אומר
גיד שגא אבד שמה ודלא מוסיף יסף ודלא יליף קטלא חביב ודאשתמש בתנא
הף**

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

בהאמת חותמו של הקב"ה ואיך היה מוליך שקר מפיו. והתשובה כי השלום חשוב מן
האמת והראיה במשנה האחרונה, ולזה ראה לשנות מפני השלום. עוד י"ל כי הכוונה
והתנופה הם כמו הנושאים הממיתים הנרמזים מאד להרפואה, ולא ינמסרו כי אט ביד נאמן
וחסיד יבטחו בו שלא ימית הנרמזים, כך אלו המדות הרעות אשר להשתמש בהם כי הם
המבקשים להחיות בהם את הנפשות, וזה ולמוכיחים יעב"ץ *

הוי מתלמידיו. אל תאמר אני בן עובים בן חכמי קדם איך אלך לבית אדם כחות
לשים שלום בינו לאשתו, הטוב אהה מאהרן שהיה כ"ג אחיו של מרע"ה מלך ישראל
העושה בן. ד' חלוקות בשלום, רשעים גמורים שואלי שלום, רשעים בלתי גמורים חפלים בו
ובחנאלי שיבוקש מחבירו, לדיקים בלתי גמורים מבקשים אהיה אבל בברוח חזריהם יברחו
גם הם, לדיקים גמורים רודפים אחריהם. ולזו הכת האחרונה כיון הכתוב (תהלים נה)
בקש שלום ורדפהו, ר"ל שאם יברח תרדוף אחריו:

אוהב את הבריות. כדי להיות טוב לשמים, וזה כי האוהב את בן העשיר בעבור עושר
אביו כ"ש שראוי שיאהב את הבריות בעבור בוראם, ולז"ל ומקרבן לתורה. ופירש
הר"י ן' שו"ן ז"ל. אוהב את הבריות, לא אהבת המין האנושי כשאר הבעלי חיים אלא
האהבה המיוחדת אוחנו, והיא עבודת השם ית', המקרב את חבירו לעבודת הש"י כאילו ילדו,
אמר (ירמיה סו) את השבוע ואשיבך לפני תעמוד וגו'. ירמיה היה מתרעם שלא היו מועילים
דבריו ולמה זה שלחהו, ח"ל הש"י הנה שכרך שמור עכ"פ, שאם השבוע ועוד אשיבך אהה
עומד לפני ואינו מעלה על ז', ואם באולי תוליא יקר מולל תהיה כמוני במדרגתי, ובאילו
ילדת אהיה וזה לך מלבד שכר עמידתך לפני. ואל"ת בהתחבירי עמהם יחסר משלמותי, לא
היורא מזה, שהם ישבו לעבדך ואתה לא תשוב מעבדעם כי נביא אתה (סע ה) ובער
אלך בבטן ידעתך. ודקדק באמרו ומקרבן ולא אמר מלמדם, כי הבריות ח"א שילמדו
בהם תורה, לכן אמר מ"מ הקריבם לתורה כדי שיהיה להם חלק בה ויהיו מחזיקים בה:

יי הוא היה אומר נגד שמה אבד שמייה. אמר כי העושה הדברים אשר אמרו לעיל
נמצא יתנשא שמו צפי הבריות אבד השם הזכר והוא היותו מתלמידיו של אהרן,
כי אינו אלא תלמיד עלמו. ולזו הסבה אמר למעלה הוי מתלמידיו של אהרן כי היה
אחיו של מלך זכ"ג לא היה לריך שימשך שמו צפי הבריות אבל היה עושה הדברים לשמם:
ודלא מוסיף יסף. כי ללמוד בעיונים נלך העסק והידעיה והעסק הוא הנכבד להיותו
תמיד עושה נחה רוח ליוצרו כאותו מעשה דחגיגה. ודלא מוסיף יסף. מי שאינו
מוסיף מעלה על מעלותיו יכרת, (ולא) יאמר כי אהנהו גרים על הארץ, כאנשים
ההולכים למרחוק לפרוף ערף להביא לביתם, וזה המתרפה במלאכתו לא יביט אדם עם
יושבי הלב. ואם יאמר עלל כיון שהאדם חייב לעולם להיות עמל ולהוסיף מועב שלא
ללמוד כלל כדי שלא יתחייב בעמל הסוא, אמר ודלא וליף קטלא חייב, ומי שאינו עושה
כדי שיחשף שמו אלא שהוא משתמש (כילד) [ק"ת] בתגלה כדי חייו לבד, הוה...חליף מה
בעמל מחיי העו"ע עם מה שיכול מחיי העו"ב, וזהו חלף [ל' חליפין]. לכן סמך ואמר,
אם אין אני לי מי לי ולמה אתעסק לאחרים. והלא כשאני לעממי וכו'. וראוי לעיין
למה לא אמר וכשאני לי מה אני. וי"ל אילו היה אומר לי היה נודק אפילו היה עוסק

[מסכת אבות] ב 2 זס

* כל מרום יעשה נדעת, ולהגיד שבתו של אהרן שלא שיה, וכמ"ל כלואם בליות. ע"י זהר ג' ס"ה ז
וע"י זהר ב' ע"ה. וע"י שבת י"ג בחומ' ד"ה ופליגא:

מסכת אבות פרק ראשון

הלף: יד הוא אומר אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני ואם לאו

עכשו

פירוש כהר"ב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

גם לאחרים כמו יששכר עם זבולון, וצאומרו לעלמי הורה כי אפילו כשיטחוק לעלמו לבדו
 אילו כלום בערך הדרך ומה יהיה אם יחלוק עם אחרים :

יד אם אין אני לי מי לי . לא אמר אם אין אהה לך מי לך כדרך כל המוכרים אשר במסכת
 לפי שלא יתבי זה אלא לחסידים כמו שעשה יוסע (כד פ' זו וסנו) :

ולענין כונת המשנה הורה ג' עינים גדולים מדריכים האדם אל מקום שלמותו . הא'
 כי כמו שהיי האדם הלוין בחדם עלמו לא בזולתו, כי מי יוכל ומי יחוש חוץ ממנו ,
 כך הדבר בחיי הפש הם לא יחוש על נפשו לבדו שחבה מי ירחם עליו, ולכן דלא
 יליף קטלא חיוב, כי בן מות הוא על אשר כבש את נפשו הסדורה תחת דגלי נפשו הסבמית
 ועל אשר לא חמל, הב' כבר אמר הסוד להתלוות עם עם הארץ בדרך שמה יסרגנו ,
 ונתנו טעם על חיי עלמו לא הם על חיי חבירו לא כ"ס, וע"ז אמר אם אין אני לי
 מי לי וכו' החי ועדיין חולי . הוא אמרו וכשאני לעלמי מה אני, יורה כי ימלא לעולם אל
 הסורה ולא ישבע ממנה . הג' שלא יאבד רגע מזמנו שהימתי יבוא רגע כזה אשר אהה
 זו ולא אפילו כמותו, כי הקודם וזכה ישא ברכה , והסוף אל ים רחוקים לערוף טרף
 להביא ומלא עת נכונה לבקשו הידחה, ואם לחיי הגוף הנגוף כך לחיי הנשמה העליונה
 עהכ"ו . או יאמר הנני מחוייב לעבוד האל יה' כל ימי ומתי אשלים מה באהסר עמה .
 כי אין רהוי להתהלל ביום מהר כי הלאי יעמוד על עלמו ויפרע את שלו , וכן אמר
 פרעה (צרות ב) כלו מעשיכם דבר יוס ביומו, ואל תתהללו ביום מחר כי גם הוא מי
 הסירו לכם הלא אתם חייבים לעשות למחר כהיום הזה ואם כן אימתי תמלאו הסכרון .
 וסירות הנחמד הזה לקפתיו מדברי הר"י ק' שאן ז"ל . ועוד כתב כי הסכם הזה אמרו
 עליו שלא כעם מימיו, וסיה זה בן כי לא היה פנוי לבעש כלל, כי היה ערוד בבקשת
 הוי הפש ועל מה יכעס, הלא כל מימי הכעס והחמה על עסק הגוף באים . ולז"א (ישיה
 ג) שמתו חלי רודפי דק עם הורתי בלבם אל חיראו חרפת אנוש, ובמשנת מאל
 מאל היו שפל רוח המלאנו בס"ד . ולז"א (קבלה ז) כעם בחיק כהילים ינוח, כי לבס
 נסין משכל על בן ירומם להכעיס . ומה נכבד מאמרם כל הכעס כחילו עובד ע"ז ,
 במורה שמהשבותיו רחוקים מעלמותו . ויסבול שנקשר זה המאמר עם אומרו ודלא מוסיק
 יסוף, כי המתקבל יהיה לאחת מג' סבות או שלשתן יחד . הא' כי ימלא איש שיספיק
 בידו אותו הדבר אשר הוא מבקש ויכמוך עליו . הב' כי יבטח בעלמו כי בזמן מועט ירויח
 הרבה וימלא נרכו . הג' כי יבטח בזמן כי בכל זמן שיחסר לו יוכל להפיק רצונו, אמר
 מוסר לנפשו אל תבטחי נפשי בחמת מאלה, כי אם אין אני לי מי לי, ומי יוכל למלא
 חסרוני אלתו, הלא כתיב (הכלים מס) את לא פדה את עשו מדינה של גיהסם, אפילו
 תהיה מדרגתו גדולה בעולם הבא כי יתקן לא פדה את עשו מדינה של גיהסם ואם היה
 זוכה אותו . גם אל תבטחי בהשתדלותך הנמרץ, כי כשאני לעלמי מה אני, אם אין אני
 נחשב לכלום כפי מה שאצטרך לתקן עולמי, וכמ"ס ואם בחופה למה מלמד שכל א' נכוח
 מחופתו של חבירו . הלל ע"ה עלה על התרובה ביום השלג כי היה מוכיח את נפשו תמיד
 ביו הסוככה וכנגד זה אמר ויקר פדיון נפשמ . הג' ואם לא עכשו אימתי, וכנגד זה וחדל
 לעולם כשיחדל יהיה לעולם . ואם שלם אלה לא יעשו לך מהרי ומלפי את עלמך מהרה
 חרטי אל העמודי . ואפשר לפרש אם אין אני לי מי לי נקשר עם ודאשתמש בחגה חלק
 ואם לא יוסיק יסוף והנחלים ימקו בעוים . ולפי שהיה מראה לכאורה מדברי הלל
 שהשתדלת האדם לא יועיננו כל כך וסיה כזה להרשות ידי האששים, ע"כ בא שמה

והנה

עכשו

מסכת אבות פרק ראשון

עכ"פ אימתי: מו שמאי אומר עשה תורתך קבע. אמור מעט ועשה הרבה ודמי
 מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות: מו רבן גמליאל היה אומר עשה לך רב
 ותסתלק מן הספק ואל תרבה לעשר אפודות: יו שמעון בנו אומר כל ימי נדלתי
 בין

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

מו שמאי עשה תורתך קבע. ודי, ר"ל בין מעט בין הרבה התורה שחזקתה תעשה
 קבע. ואל"כ היה ראוי שיאמר עשה התורה קבע או עסוק בתורה בקביעות.
 והורה עוד שראוי שיהיו כל המעשים הנעשים תחת השמש הנה לתורה, אמר שלמה ע"ה
 (קהל י) ויתרון הכשר חכמה, היתרון שיש לכל הכשר אשר יכשיר אדם בעולם הזה,
 החכמה, ואין חכמה אלא תורה, או יאמר כי הכל הכשר גם התורה עמם, והנה
 היא יתרון כל ההכשר, כאומר (תהלים קיא) ראשית חכמה יראת ה', וזה נכון מאוד:
אמור מעט ועשה הרבה. הוסיף ג"כ על המעשה שיהיה בקביעות, ויעשה כמה שיש על
 שאין בידו לעשות עוד: והוא מקבל. אם אין לך לנמלס חסד תקבלם בסבר פנים
 יפות. הפלא איך כלל זה הארון במלות מועטות כל הג' דברים שזכר שמעון הלדיק עם
 פירושי התנאים הנאים אחריו וכמו שפירשתי שם, באמרו עשה תורתך קבע כלל התורה
 עם פירושיה ימי ביתך בית ועד וכו', ובאמרו אמור מעט ועשה הרבה כלל העבודה עם פי'
 ארבעיגוס, ובאמה אין לך עושה הרבה כעושה לשמה, כי העושה לשמה מסייעין אותו מן
 השמים וגמלא עושה יותר ממה שחשב, וידוע שהעושה יותר ממה שאומר, מאשר גברה
 בנפשו השוקת המעשה וכמו שכתבנו מדברינו לאותה המטה. ובאמרו הוי מקבל כלל ג"ח
 בפירוש יוסי בן יוחנן וכמו שלמד מיעשה ע"ה, והוא הפיוס המזכר בפסוק ותפק לרעב
 נפך, שיקבל בסבר פנים יפות, אם אין מעות בכיסו יהי לו דבש בכדו:

מו ר"ג עשה לך רב והסתלק מן הספק. כבר פירשתי כי הכוונה אף על פי שאינו רבך
 העשהו רב עליך ללמוד ממנו שוב דבר, ואל תסמוך על דעתך, וזוהו הסתלק
 מן הספק. וזהו מנגד היראה הנעושה בלב הלדיקים. ירושלמי אייתי לי זקן מן השוק ואשכילך:
 ואל תרבה לעשר. פירושו זו אל תרגיל עמך בך, לפי שאז יהיה המעשר עבול, דאמר
 מן המרבה במעשרות פירושו מתוקנים ומעשרותיו עבלים, וכתב הרב ז"ל וזה
 הדבר הוא למשל מעין הסברא שאין לאדם לעשותה מאומד אלא ע"ד העיקר וסידר לכוף
 הדעה, (ולי) [כי] ההרגל על כל דבר שלבון ואם תרבה לעשר אומדות ואע"פ שבהיהר
 אהה עושה כן תקבל נפשך התפעלות ותבוא לעבור על הספק דבר אחר. וזהו אללי
 מ"ש הכתוב (ויקרא כה) והתחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה ובאחיכם ב"י איש
 באחיו לא תרדה זו צפרך. ויש לשאול והלא כבר הזהיר על זה למעלה, שאומר לא
 תרדה זו צפרך ויראת מאלהיך וכו'. והתשובה כי לפי שאמר (ע) לעולם בהם תעבודו
 ושמה ירגילו את רוחם לעשות ככה ציהודי אחיהם, לז"א השמר לך פן תרדה זו צפרך,
 וכשתעבוד בעבד כנעני מעטם לעולם בהם תעבודו זכור ואל תשכח סוף המאור ובאחיכם.
 דומה לזה אומר אחר שהזהיר על חרבן עיר הגדחת באכזריות חמה ושכף אף (דברים יג)
 ונהן לך רחמים ורחמן והרבך, כיון שאתה עשית לכבוד האל הוא יתן לך מדת רחמים
 ולא תתפעל מהאכזריות ההוא. וגם זו המטה ענין להזכר שהמסלק מן הספק ירא לנפשו
 שאינו ממלא חוקו. וז"ל עושה שמהי דבר עם הבא ללמוד ולעשות וכמו שפירשתי. (וג"כ)
 [ור"ג] דבר עם מי שבבך למד ועשה והוא בקי, ואמר שלא יסמוך על דעתו
 בהוראותיו, וכשיודמן לו איזה מעשה שיש בו ספק יסתלק ויעשה לפניו משורת הדין.
 ולזה סמך ואל תרדה בו' ואע"פ שאתה רשאי, ולא ראה להסוּף בשלישית כי די במה
 שהזהיר שמהי. ולפי שלשון מדברת גדולות נראה כמתפאר, סמך

י שמעון בנו אומר כל ימי נדלתי בין החכמים. ותלק היגור לג' חלקים, פתום

מסכת אבות פרק ראשון

בין תחבתיים ולא תצאתי לגוף טוב משיתיקה. ולא תפדרש עקר אלא הפיצות.

בל

פירוש טהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

מן הדרך, והלך, וסותר. ואמר שבעיני הגוף הקלור משובח, ובעיני החורם המילוט, והף גם זאת כשיעשה יותר ממנו שיאמר, וגור עכ"פ שהרצוי שגיהא. ודקדק בחמרו מביא חטא ולא חמר חוטא, לפי שהחטא אפשר מלד המדבר או מלד השומע שיטעה בדבריו, וכבר קרה להורחנו האמתית בחמרו ה' אלחנו ה' אחד, שהבינו הפן נ: חו. ולז"א מביא חטא לכלול המדבר והשומע. וטעם אומרו כל ימי גדלתי בין החכמים שאע"פ שהם ארסזים הנדרים ודנים ארסז לבך זכות ומעלימים השיגאות כאומרו (משלי י) אלוילים ילין ארסז וזין ישרים רלון, עכ"ז לא מלאתי לגוף טוב משיתיקה, ומה יסיס בין הסכלים האנשים המהפשים מומי בני ארס, כאומרו (סס כה) בעלון לדיקים רבה הפארת ונקוס רעטיס יחופש ארס. והטוונע לדבר צמקוס שיש לו לורך לדבר, מורס עכ נפבו ג' דברים. הא' כי הוא יודע, יען כי אינו נכחל לדבר כאומרו איכתיורא בלגינאל קיס קיס קריא. הב' ששכלו גוצר על חמרו ולכן כבש דבריו. הג' כי הוא נבון ועיניו צלשו לררות הטוק הראוי לבוא מדבריו. וז"ש שלמה (עס יז) חושך אמריו יודע דעת יקר רוח איש הבונה. באומרו חושך כורס שיש לו לורך לדבר ואפילו הכי חושך עלמו, כי זכו המורגל בלשון, (בראשית כ) ואחשוך גם אנכי, (עס לש) לא חשך מומי מאומה, וכן כתב סרי"ן שושן ז"ל. ותארו בג' הארס, יודע דעת, יקר רוח, ואיש הבונה, וקלת מוח כתב הרב המכר בפירוש הפרקים שלו:

ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה. בשני דברים נחלקו השכל האלהי והשכל האנושי. האחד בהשגחה, השכל האנושי אומר כי לא ישיגח בשפלים מרוממותו ושלמותו, והשכל האלהי אומר (ישעיה ט) מרום וקדוש השכון ואת דכא ושל רוח, כי האנשים אשר לא נשלמו בהחלט יאות להם לשבת עם השלמים, כי בשיבתם עמם יגדל כבודם, אבל השכל בהחלט מה יתן לו ומה יוסף שבתו עמם, וכן אמר באהשורות כי לא תבש לאשה זיוחסת, כי לרוב מעלתו לא העלה ולא הוריד הסיס אשהו צח מלך או צח הדיוט, ולכן אמר (דברים י) ה' אלהיכם הוא האלהים האל הגדול הגבור והסורא עושה משפט יתוס, נהבאר כי ממקוס אשר יחשבו הפילוסופים חסרון צחקו יתבדך נהבאר עולם שלמותו אשר אין לו ערך ותכלית. הב' המעשה, השכל האנושי אומר העיון עיקר כי צו נחמיה למלאכים, והשכל האלהי אומר המעשה עיקר, כי המלאכים אינם בעלי חמר וצמה יהיה שלמותם אם לא מלד השכל, אמנם הארס שרובו חמר ומיעוטו אורס ילטרך לשלמות המעשה ועוד אינו נחמן שקבעה צו האמונה אם לא יקיימנה בפועל. והלא תראו כמה חכמים גוזרים על המדות שהן עובות ועושים אינם ארס, וזו ראייה כי לא נקבעה צהם האמונה. וכתב ר"י ז"ל בצפוק (משלי יב) ועושה אמונה לזמו, לא חמר שפתי אמונה רלזו, כי לא יספיק מן האמונה הסגיון בלבד, כי לריך שידבר בפיו וצידו ימלא, ולז"א (ההלים קפו) האמנתי כי אדבר, אני המאמין האמתי כפי כן לבי, והראויה כי עיניו מלד וזה מעולם אמונתי שאחסך בהרלות החיים, ועוד העיון עכעי בארס, ולא יתבאר שהוא הצורא אם לא בעשות מלוחיו לא מלד השכל, ע"כ כתוב במלאכים (עס קג) גבורי כח עושי דברו, אין שלמותם מלד השכלתם רק מלד עשות רלון קונס, על כן חמר שלמה ע"ה (משלי ג) ה' בהכמה יסד ארץ כון שמים בתבונה, בדעתו וגו' בני אל ילחו וגו'. התבונה גדולה מן החכמה, והדעה משימס, חמר שהספיק החכמה לבדוא הארץ אבל השמים הצטרכו לתבונה, אמנם הקוות המים והצקעס ללד אחד הים עיין נפלא מלד הולך אל הדעת. והנביא ירמיהו ע"ה לא צנה תמיכותיו על המורדים האומרים עזב ה' את הארץ זולתי על זס היסוד, חמר (ירמיה ה) האותי לל

תורה

טובת אבות פרק ראשון

וְכָל וְנִדְרָה דְבָרִים כִּיבֵּיא חֲזִיא: יי רבן יעקבן בן נטליאל אומר על ש'שבת
דְּבָרִים הַעוֹשֶׂים קָם עַל הַאֲבֹת גַּל הַדִּין וְגַר הַשְּׁלוֹם שְׁמֵאָמֶר (נכוחי ה) אָבֹת וּמִיָּשֶׁמֶת
שְׁלוֹם שְׁכָמוּ בְּיַעֲרִיבָם:

רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה לומר
תורה ובצות שנאמר (יש"ה נב) יי חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאריך רבי

פירוש מהרב ההסיד ר' יוסף יעב"ץ ו"ל

חירוהו נאם ה' אשר שמתי הול וגו' וישגשבו ולא יוכלו וגו' והמו גליו וגו' יעבדוהו . וכן
ענין ירידת הגשמים פלא עולם, אחז"ל גדול יום ירידת הגשמים כהחייית המתים, ובפסוק
(הכלים נד) לה' הארץ ומלואה כבדתי ענין נחמד על זה ושם תראהו . הנה נחזאר הפסוק
דין כפי השכל האלהי בדרוש הראשון, המנח בדרוש השני אמר (משלי ז) בני אל ילוצו
החכמה והתבונה והדעת אחר שהכרית לדעת עולם מעלתה כי בהם נצרך העולם,
אמנם המעשה עיקר, ולכן (נב) נלור תובים ומזמנה כבצת עיניך, כי לגירה שמירה יתרה,
כאומרו (יש"ה ז) אני ה' ונלרה לרגעים אשקיה, (דברים לב) ילרנהו כליושון עינו,
ויהיו חיים לנפשך הדעת והמעשה, וכן לגרגרותיך נאם דורש ואלה מקיים, וכבר היה
מתפלל דוד ע"ה (הכלים קה) הדריכני באמתך ולמדני, באמתך ולא בהמתה השכל כי
לפעמים יגזור גזירות חיים בן אללך:

ד"ר המדרש . ב' חלקים יש בנו, חלק המלאכים והוא השכל, וחלק האנו ממעל
(יש"ה ט) כי רוח מלפני יעפוף, והדבור שליח השכל, והמעשה שליח החלק האלהי,
ושניהם לריכוס לעבודת הש"י, הוא מה שאמר (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך
הוא השכל, בכל ופסך המעשה המורה על החלק האלהי:

אלא המעשה . חכמת הרופא האומר דברים הכל לניק אש החולה אינו רוצה לקחת
התרופה, הקבלה היא חכמת הרופא, השלמוד חכמה הבשם, המעשה עיקר
הבני, וחסו (שמות טו) כי אני ה' רופאך, אינו קצור שם כוף הענין רק עם כל הפסוק, כי
נאם האוין מלאתיו וחשמור חקיו חסיה בדיה זלה בצבצ המלואות רק בסגולה, כי בן יסד
המלך מלט של עולם, כי אין טעם אחר לסגולה כי אש זה כי לא נודע אללו רק אלל
לרורא, קי סגולת המלות איך פועלות נודע לש"י לא לשכל האנושי, מה טעם כי אני
ה' רופאך . והוא פירוש נחמד ונשים:

ה רבן יעקבן בן נטליאל אומר על שלשה דברים העולם קים . י"מ כי אין הדש
בין ששה דקים, כי פירוש עומד מתקיים כמו (ירמיה נב) למען יעבדה ימים
רבים . ואילו היו הלו בג' שזכר בראש הפרק החרשתי . ורבינו יונה ז"ל הזק ביריהם
ופירש, כי עומד ר"ל ששכילס נצרה העולם, כלומר על שבדיותו עתידין להיות ללוצו
לפניו ע"י עשיית אלו הדברים וכו', ופירוש קיים אחר שנצרה העולם מתקיים בקיום אלה,
אלו דבריו ז"ל . ולריכין פירוש כי אש העולם נצרה בעבור אלה המזכר בראש הפרק, בהם
די לקיומו, כי מה שהוא סבה להתכוות דבר מה כ"ש שיהיה סבה שיתקיים ולא יפסד .
אלל הענין כך הוא, והש"י"ת ברה עולמו על בג' דברים שזכר שמעון הלדיק, והוא ע"ה
דבר כפי זמנו שהיה בית המקדש קיים, וזה ההגא רש"ג היה נכדו של ר"ג ה"ל והיה
אחר החרבן, ואמר כי אש"פ שאין אנו יכולין לקיים בג' דברים שהזכיר שמעון הלדיק על
מתכוונה, והיה ראוי ג"כ שיהרב העולם שהוא קיים עם אלו בג' שזכר . וזה כי השרש
יש בין שמירת המנאל, להתכוות הנעדר, כי המים שקבלו חוס גדול אשם חזק ישמרו חומם
באש שאינו כ"כ חזק, ואילו היו קרים לא יקבלו אותו החוס החזק בלוחו האש . וכן בכת
אילו היה העולם עמיד להיות על מה שהוא עומד עליו אחר החרבן לא היה נצרה, אלל
אמם בלפה הש"י הזמן שהיה בית המקדש קיים כי אז היה ללוצו לפניו, וכן הזמן שאש
מתים

פרק פירוש בהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל ראשון

מקוים צ"ע, ברא עולמו, וכשבו הוא מתקיים אחר שבצרה על אלה סג' הדיים. וע"ז כי אלה סג' דברים סבה לקיום סג' עמודים אשר העולם נכון עליהם, וגדמה קלת למנן שבית המקדש קיים שהיו אלה העמודים על עמדם בשלמות. הדין הוא סבת קיום התורה, כי כאשר יסרב אחד לקיים עד האלהים יוצא ויענישוהו עד יקבל עליו לעשות את כל דברי התורה. האמת הוא קלת תיקון לעבודה, כי על ידי העבודה היתה השכינה שורה בינינו והיינו מושגחים מכל העם אשר על פני האדמה, ובשמירת האמת שהוא חותמו של הקב"ה יתן עינוו בנו לטובה, וע"י האמת נכיר את מי שאמר והיה העולם ונבטח בו ונתפלל לפניו, והתפלה חשובה בקרבנות, ואין ספק (אלה) שהמודה על האמת בהיותו יכול להעלימו הוא מאמין בהש"ת. השלום הוא סבת גמילות חסדים. נמלא העולם מתקיים ע"י אלה, והבוחר בקרבנו של עני כאשר אין ידו משגת מתפייס באלה סג' בגלותו. משל למלך אזה לעבדיו להביא לפניו מזון לרוכבי הרכש אשר לפניו, והרוכבים ספו תמו והעבדים מביאים המזון כמנהגם אין עליהם תרעומת כלל. וכחז"ל יתקן ישראל ז"ל, הזכיר רש"י שלום בסוף לפי ששלטתה וכללים זו, שכשית שלום בעולם בהכרח יש אמת, כי רוב הקטנות שבעולם אינם אלה בסבת העדר האמת, וכשית אמת בעולם לא יטרכו לדין, וכמ"ש החכם ראב"ע אילו היו כל ישראל לדיקים לא היינו לריבין לסדר דניקין, נמלא השלום בלי מחזיק הכל עכ"ד. [והנה] בזמן הבית היו אלה על מתכונתם ובעצורם צבא, אחר החורבן נחלשה התורה ובעלה העבודה לריק לחזק העמוד סג', ומעלה הדין גדולה, כי ברא עולמו בתכונה בתבונה וצדעת, והדייקין לריכים לחכמה, כי חכמת אלהים בקרבנו לעשות משפט (מ"א ג), והתבונה להתבונן בעצמות בעלי הדין, וכן כתיב (ש) ושאלת לך הדין, וכאשר יכיר הדין הבורא נקרא דעת את ה', א"כ יעמוד הדין במקום התורה וימלא חסדו. וכן נאמר למלמערים על שלא היו עוסקים בתורה מלך הדין (שמות יח) ויעמוד העם וגו', וכי כל היום דין אלה כל הדין אמת לאמתו מעלה עליו הכבוד כאילו נעשה שותף (שנה י), והאמת מארץ תלמה ולרק משמים נשקף, כמו שהשפע יורד בזכות הקרבנות, א"כ העמוד במקום הקרבנות. והשלום סבת ג"ח, והכל מחוקן:

ועתה אבאר לך ברמז קלת ממה שרומתי במשנת על ג' דברים העולם עומד. כבר ביארו לך החכמים, כי השלום הוא הכלי שמחזיק הכל, והג' דברים שאמר התנא שהם קיום סג' הראשונים כלם בשלום, והג' עולמות עומדים עליהם, וקודם חטאו של אדם הראשון היתה עיקר השכינה בארץ, ובציאת משיחיתו תתקיים נבואת (דניאל ג) חזי הוית עד די כורסון רמינו וגו' שולטני שולטן עלם, וכתיב (ויקרא כו) ונתתי שלום בארץ, וכתיב (ש) ונתתי משכני בתוככם. וא"ר אליעזר הגדול לאותו המין ששאל לו (חני ג) גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון, ב' בתיים ייעד לכם וכבר קיים ומה תקוו עוד, והשיבו כי בן הוא אבל עדיין לא קיים דברו, כי אלה הבתים לא היו מעשה ידיו דכתיב (שמות טו) תביאמו ותעשמו בשר נחלתך וגו' מקדש ה' כונו ידך וגו', אין כהן מעשה ידיו שיטכון שכינתו לבטח צבא"מ של מעט שהוא מכון כנגד של מעלה, ואותו הבית לא יחבר לעולם כי הוא יהיה מעשה ידיו, אבל מעשה ידי אדם א"ל להיות קיים, ולזה התבאר שלמה ע"ה (ההלים קנ) אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בזונו בו, וכתיב (שמות טו) מקדש ה' כונו ידך. שני בציאית (זכריה ג) ואני אהיה לה גאס ה' תומת אש סביב. משולם בכתובים (ההלים קמו) בונה ירושלים ה', ועל זה כתיב גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון, וכתיב שם (חני ג) ובמקום הזה אתן שלום אמר ה' לבאות. ואז יחזרו שלשתם ויתקיימו בשלימות. הדין (ישעיה ה) ואשיבה שופעך, האמת (זכריה ח) ונקראה ירושלים עיר האמת, השלום (שם) ונבנתה קשת מלחמה ודבר שלום לגוים ומשלו מיום עד יום. והבן אומר מיה עד יום ולא אמר ונתן שלום אלא ודבר, כי השלום לישראל לבד, והוא הרמז (במדבר כה) את בדיתי שלום, ועליו אמר (ההלים נט) ה' יבדר את עמו בשלום: